

2005-2015 Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Sahraaltı Afrika Politikası ve Afrika Komutanlığı (AFRICOM)*

U.S. Sub-Saharan African Policy and Africa Command
(AFRICOM) from the 2005-2015 Perspective

Yücel ÖZEL** - Güngör ŞAHİN***

Öz

Uzun yıllar uluslararası sistemde incelenmeye değer görülmemeyen ve Soğuk Savaş'ın kutupları ABD ve SSCB açısından hak ettiği ilgiyi göremeyen Afrika, iki kutuplu sistemin çöküşüyle birlikte başta Sahraaltı Afrika olmak üzere yeniden ilgi odağı haline gelmeye başlamıştır. 2008 yılında küresel düzeyde yaşanan finansal kriz, dünya genelinde güçler arasındaki rekabeti şiddetlendirmiş, Afrika'nın sahip olduğu kaynaklar açısından çekiciliğini gündeme getirmiştir. Kriz sonrasında Afrika, ABD ile birlikte yükselen güçlerin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Türkiye) rekabetinde dönüm noktasına ulaşmıştır. 2005 yılı sonrasında ABD kıtaya gerçek anlamda ilgi göstermeye başlamış, 2007 yılında Afrika Komutanlığı'nın (AFRICOM) kuruluşuyla birlikte ABD'nin Afrika

* Yücel Özel'in Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin 2005-2015 Yılları Arasında Karşılaştırmalı Afrika Politikaları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 2018, adlı yayımlanmamış doktora tezinden türetilmiştir.

** Dr., Millî Savunma Bakanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, ORCID: 0000-0003-2591-9219, e-posta: yucelozel@gmail.com.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Millî Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0001-6296-8568 e-posta: gsahin@msu.edu.tr.

Geliş Tarihi / Submitted: 11.05.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 25.06.2020

462

Güvenlik
Stratejileri
Cilt: 16
Sayı: 35

politikası, Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'nın görev ve teşkilatı üzerinde uzlaşısı sağladığı AFRICOM ile daha uygun bir zeminde uygulama alanı bulmuştur. ABD'nin, günümüz uluslararası ilişkiler teori ve analizlerinin henüz tam olarak uygulanabilir olmadığı Sahraaltı Afrika'ya yönelik 2005-2015 yılları arasında uyguladığı politika, Afrika'nın değişiminde ve yerel güç dengelerinde etkili olmuş, aynı zamanda terörle mücadelede bir dönüşüm gerektirmiştir. ABD dış politika kararlarının alınmasında iç ve dış kamuoyunun etkisi olmakla birlikte, Afrika ülkelerinde kimliğe ve geçmişe dayalı dış tehdit algısı da bu politikaların belirlenmesinde önemli olmuş, 2008 yılı sonrasında ABD'nin Afrika'daki faaliyetleri ulusal çıkarlarını gerçekleştirecek tarzda özenle seçilmiş ve yönlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Afrika, Birleşik Devletler Afrika Komutanlığı, Sahraaltı Afrika, Bütünsel Devlet Yaklaşımı.*

Abstract

The continent of Africa, which has long been neglected in the international stage for many years, and which has not received the attention it deserves from neither centres of power poles, especially Sub-Saharan Africa has become a centre of interest after the collapse of the bipolar system. The global financial crisis of 2008 intensified the competition the Powers across the world, and enhanced Africa's attractiveness as a resource-rich continent. After the 2008 crisis, Africa has become one of the geopolitical competition grounds for the United States (US) and rising powers (Brazil, Russia, India, China, and Turkey). After the year 2005, the US began to show real interest in the continent, and with the establishment of US Africa Command (AFRICOM) in 2007, African policy of the USA was identified with AFRICOM. The policies that the United States followed for sub-Saharan Africa between 2005 and 2015, when current theories and analyses of international relations were yet to be fully implemented, have influenced Africa's transformation and regional balances of power. In the adoption of US foreign policy decisions, domestic and international public opinion is critical; however, the external threat perception based on identity and background in

African countries have also been important in determining these policies. After the 2008 Crisis, the US engagements in Africa were carefully selected and governed in such a way to achieve national interests.

Keywords: *United States of America (USA), Africa, United States Africa Command (AFRICOM), Sub-Saharan Africa, Whole of Government Approach.*

Giriş

Uluslararası ilişkiler açısından ABD'nin Afrika ile ilişkileri 1820 yılında bugün Liberya olarak bilinen ülkeye, yaklaşık 2500 kişilik bir köle grubunun yerleştirilmesiyle başlamıştır. Bu insanlar 1847 yılında bağımsızlıklarını ilan ederek bugünkü Liberya'nın temelini oluşturmuştur. ABD, 1862 yılında ABD ve Liberya arasında imzalanan "Ticaret ve Denizcilik Antlaşması"¹ ile Liberya'yı tanımıştır. 1885-1945 yılları arasında yaklaşık 60 yıllık dönemde Afrika'yı aralarında paylaşan Batı,² sömürgeleştirdikleri topraklardan hem hammadde sağlamış hem de bu ülkelere mamul ürün satmış ve ellerindeki sermaye fazlasını sömürgelere yatırarak Afrika ülkelerini kapitalizme entegre etmiştir. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na kadar Afrika ile ilişkisi düşük profilde seyretmiştir. Afrika, Soğuk Savaş döneminin Doğu-Batı kutuplaşmasında siyasal ve güvenlik odaklı sebeplerle uzun yıllar uluslararası sistemde incelenmeye ve ilgiye değer görülmemiş ve daha çok Avrupa'nın arka bahçesi olarak kalmıştır. Bu dönemde ABD'nin kıtaya ilgisi Sovyet yayılmacılığının önlenmesi ve ekonomik gerekçeler

¹ U.S. Department of State, Office of the Historian, "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Liberia", <https://history.state.gov/countries/liberia> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

² Batı kavramının uluslararası ilişkilerde üzerinde mutabakata varılmış bir tanımı yoktur. Bununla birlikte bu kavram medeniyet, coğrafi sınırlar, dinsel sınırlar, etnik sınırlar, güç, normlar, kurumlar, kültür gibi kavramlardaki ayrışma kastedilerek kullanılmaktadır. Bu çalışmada Batı kavramı; medeni norm ve kurumlara sahip olan devletler anlamında kullanılmıştır. Batı kavramı ve konuyla ilgili ayrıntılı değerlendirme için Bkz. Jacinta O'Hagan, *Conceptualizing the West in International Relations: From Spengler to Said*, Palgrave Macmillan, New York, 2002, p. 212-228.

ile sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde 1964'te Kongo, 1986'da Libya; Soğuk Savaş sonrası dönemde 1996'da Liberya operasyonları ABD'nin kıtaya sınırlı müdahaleleridir. 2007 yılında AFRICOM'un kurulmasından önce ABD'nin Afrika'ya önemli müdahalelerinden birisi de terörle mücadele adı altında Somali'ye olmuştur. 2007 yılında AFRICOM'un kuruluşu ile birlikte ABD'nin Afrika politikası AFRICOM ile özdeşleşmiştir. Çalışmada 2005-2015 dönemi incelenerek ABD dış ve güvenlik politikasında AFRICOM'un etkisi, bir coğrafi komutanlıktan fazlası olan AFRICOM vasıtasıyla uygulamaya koyulan yeni sivil-asker çalışma modeli ve ABD yönetimindeki entelektüel dönüşüm anlaşılmaya çalışılmıştır.³

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından 2008 Küresel Finans Krizi'ne kadar geçen yaklaşık 17 yıl, küreselleşmenin yükseliş dönemi olarak adlandırılmaktadır. 2007 sonbaharında başlayan, 2008 yılının ilk yarısında "Küresel Finans Kriz" olarak adlandırılan bu kriz, 1929 Büyük Buhranı sonrasında kapitalizmin bu tarihe kadar gördüğü en büyük kriz olmuştur. Finansal sistemin küresel piyasalara entegrasyonu zayıf olduğundan küresel ekonomik kriz finansal kanallardan Afrika'ya gelememiştir. Bununla birlikte, 2008 kriziyle daralan küresel talep, Afrika mallarına olan talebi de daraltmış ve krizi Afrika'ya taşımıştır. Afrika ekonomileri küresel ekonomik krizin sonuçlarını ticaretlerinde küçülme, tüketim ve üretimlerinin daralması olarak yaşarken diğer yandan sanayileşmiş ülkelerin aralarında gelişen sert rekabetin çatışma coğrafyası olmuştur. Bu rekabet Afrika'nın fakir ülkelerine daha şiddetli yansımıştır.⁴ 2000'li yıllara gelindiğinde ABD'ye yönelik 9/11 terör saldırıları, Afrika'nın yeniden Orta Doğu ile birlikte ABD'nin

³ 9/11 saldırılarının ertesinde ABD'nin kabul ettiği "Teröre Karşı Savaş Stratejisi" Afrika kıtasını ABD savunma mimarisinin odağına taşımıştır. Afrika'nın güvenlik şemsiyesi altına alınması ve bu güvenlik mimarisinin boyutları ve doğası ABD savunma stratejilerini de belirlemiştir. Bunun sonunda ortaya hibrit bir askerî kuruluş olan AFRICOM çıkmıştır.

⁴ Sedat Aybar, Değişen Afrika, Yeni Paylaşım Savaşı ve Türkiye'nin Stratejisi, <https://www.dunyabulteni.net/afrika/degisen-afrika-yeni-paylasim-savasi-ve-turkiyenin-stratejisi-h457154.html>, (erişim tarihi: 13.06.2020)

gündeminde yer almasına neden olmuştur. ABD, 2002 tarihli Bush Doktrini adıyla da bilinen Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde uluslararası terörizme karşı her yerde mücadele edileceğini deklare etmiştir. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin Müslüman olması, Batı medyasının saldırıları İslamiyet ile birlikte ifade etmesi ve Afrika ülkelerinde faaliyet gösteren El-Kaide türü terör örgütleri ile birlikte ele alındığında, ABD'nin ilgisinin Afrika üzerinde yoğunlaşmasının nedenlerinden birisinin de 2002 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi kapsamındaki terörizmle mücadele olduğu görülmektedir.⁵ Diğer husus ise Afrika'da bulunan ve bulunması muhtemel olan petrol rezervlerin ABD'nin ilgisini çekmesidir. ABD, petrol rezervlerinin bulunduğu ülkelerde siyasi istikrarın sağlanması, pazar ekonomisine geçilmesi ve asgari kriterlerin oturtulması gibi klasik kapitalist gerekliliklerin hayata geçirilmesini zaruri görmektedir.

Afrika'ya yönelik artan ilgi sadece ABD ile de sınırlı değildir. Geçmişte İngiltere ile birlikte Afrika'daki en büyük sömürgeci güçlerden Fransa, Afrika'ya yönelik uzun vadeli strateji belirlemeye devam etmiş; Çin, Hindistan, Brezilya ve ABD, Afrika'ya yönelik politikalar ortaya koymuştur.⁶ Başta Çin, ardından Hindistan, Brezilya, Türkiye⁷, Körfez Ülkeleri, İsrail ve aynı zamanda bazı Mağrip ülkeleri olmak üzere, gelişmekte olan ülkeler artan bir şekilde Afrika'da varlık göstermektedir.⁸ Özellikle 2000 yılından itibaren Çin'in Afrika açılımı kıtayı yeni bir

⁵ National Security Strategy Archive, "The National Security Strategy of the United States", September 2002, p. 5, 31, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/> (Erişim Tarihi: 20.07.2017).

⁶ La commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées, "La présence de la France dans une Afrique convoitée", SÉNAT, Rapport d'information, N° 104, Session Ordinaire de 2013-2014, 29 Octobre 2013, p. 20, <https://www.senat.fr/rap/r13-104/r13-1041.pdf> (Erişim Tarihi: 22.07.2017).

⁷ Aybar Sedat, Türkiye-Afrika ilişkilerinde Yeni Aşama, Analiz, 25.11.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-afrika-iliskilerinde-yeni-asama/693041> (Erişim tarihi: 13.06.2020)

⁸ La commission des affaires étrangères, *a.g.y.*, p. 21 (Erişim Tarihi: 19.07.2017).

rekabet alanı haline getirmiştir.⁹ Küresel aktörler, 2050 yılında nüfusu iki milyar¹⁰ olması beklenen Afrika'ya özel önem atfetmekte, bu kıta ile ekonomik ve politik ilişkilerin geliştirilmesine öncelik vermektedir.

Bu kapsamda Çin Afrika ilişkileri ayrı bir incelemenin konusu olmakla birlikte, Çin'in Afrika kıtasına ilgisine kısaca değinmek, ABD Afrika ilişkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için faydalı olacaktır.

2000'li yıllardan itibaren kıtaya ilgisi artan Çin, Afrika ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek için, 2000 yılında Çin-Afrika İşbirliği Forumunu (ÇAİF/*Forum on China-Africa Cooperation-FOCAC*) kurmuştur. Batılı ülkelerin Afrika'daki sömürgeci geçmişleri, kıtada Batılılara karşı ön yargı ile yaklaşımın en önemli nedenidir. Bu önyargı, Çin'e avantaj sağlamaktadır. Yatırım yaptığı ülkelerde "içişlerine karışmama" politikası izleyen Çin, projelerle ilgili muhataplarına hiçbir ön koşul dayatmamaktadır.¹¹ 2003-2017 yılları arasında Çin'in kıtada yatırımlarının arttığı ülkeler sırasıyla Mısır, Nijerya, Cezayir, Güney Afrika, Mozambik, Etiyopya, Angola, Nijer, Zambiya ve Fas'tır.¹²

Afrika coğrafyasının büyüklüğü ve kıtadaki ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılık, Çin-Afrika ilişkileri hakkında genel kabul gören bir yaklaşımın ortaya konulmasını güçleştirmektedir. Gündeme getirilen başlıca endişe, Çin-Afrika ilişkilerinin Batı tarafından olumsuz olarak görülmesidir. Çin, Batı açısından Afrika için bir tehdit olarak görülmektedir.¹³

Çin ve Afrika arasındaki ilişkiler, sürekli gelişen ve derinleşen özelliğinden dolayı karmaşıktır. Çin'in yanı sıra, ABD, AB ve ondan

⁹ La commission des affaires étrangères, a.g.y., p.151,181 (Erişim Tarihi: 22.07.2017).

¹⁰ United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2013), "World Population Prospects: The 2012 Revision, Highlights and Advance Tables", http://esa.un.org/wpp/Documentation/pdf/WPP2012_Highlights.pdf (Erişim Tarihi: 07.05.2015).

¹¹ İbrahim Arslan, "Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi/Journal of Administrative Sciences*, Cilt/Volume: 16, Sayı/N: 31, ss./pp.: 125-142, 2018, s. 131.

¹² Arslan, a.g.e., s. 133.

¹³ A.g.e., s.134.

bağımsız politikalar izleyebilen AB üyesi Fransa ve Almanya, ilave olarak İngiltere, Rusya, Hindistan, Japonya, Brezilya ve Türkiye gibi ülkelerin kıtaya ilgilerinin artması, Çin'in, gelecekte Afrika'da rakipsiz olmayacağını göstermektedir.¹⁴ Çin, önümüzdeki süreçte, Afrika ile mevcut ilişkilerini geliştirmek için, kıtada özellikle ABD'nin tutumunu izlemek ve buna göre politika geliştirmek durumundadır.

Çin; Afrika'da, ekonomik ve siyasi ilişkiler alanlarında etkilidir; ancak hegemonik bir sömüren güç görüntüsünden uzaktır. Afrika, özellikle ABD tarafından Afrika Komutanlığının oluşturulması ve "Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi"nin şekillendirilmesi/yönlendirilmesi bağlamında AB/Almanya'nın askerî alanda gayretleri olmasına rağmen Çin, ABGM'nin uygulamalarına malzeme ve mali destek sağlayarak sınırlı ölçüde dâhil olmaktadır.¹⁵

Çin ve Afrika ilişkileri, 1980'lerden itibaren Çin-Afrika İşbirliği Forumu kurumsal çatısı altında geliştirilmiştir. Günümüzde ilişkiler AfB bünyesinde stratejik ortaklık düzeyine ulaşmıştır. Bununla birlikte Çin-Afrika ilişkilerine etki yapabilecek diğer etkenler de göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁶ Özellikle 2010 sonrası kıta ile ilişkilerine öncelik veren ülkelerin artması, Afrika'da koşulları zorlaşan rekabetçi ortam ile küresel ve Afrika boyutunda ABD'nin izlediği dış politika, Çin'i kısıtlamakla birlikte yeni koşullara uyum sağlamaya zorlamaktadır.

Dünya hammadde kaynağının beşte birinden fazlasına sahip Afrika; 55 ülkenin bulunduğu, iki binin üzerinde farklı dilin konuşulduğu, 1,3 milyar¹⁷ insanın yaşadığı, 30.370 milyon kilometrekarelik yüzölçümüne sahip bir kıtadır. Afrika Birliği üyeleri, dünya nüfusunun yedide birini barındırmakta, Birleşmiş Milletler'de (BM) nicel olarak önemli bir yer işgal etmekte, BM sisteminin yönetim organlarındaki oyların dörtte birinden fazlasıyla en büyük oy bloğunu oluşturmaktadır.

¹⁴ A.g.e., s. 138.

¹⁵ A.g.e., s. 136.

¹⁶ Arslan, a.g.e., s. 140.

¹⁷ World Population Prospects 2019, Data Booklet, p. 13. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_DataBooklet.pdf (Erişim Tarihi: 11.06.2020).

Bununla birlikte, Afrika ülkelerinin bahse konu politik güçlerini, kendi lehlerinde politika ve programlara çevirmekte ne kadar başarılı oldukları konusu tartışmalıdır.

Batı eğitimi görmüş Afrikalı elitlerin milliyetçi ideolojilerinin hızlandırdığı 1960 yılındaki bağımsızlık hareketleri ve şiddet olayları sonucunda bağımsızlığını kazanan Afrika'da, 1960 yılından sonraki 30 yıllık süreçte yaklaşık 80 kanlı darbe yaşanmıştır. 1999 yılına kadar, Sahraaltı Afrika ülkelerinin %40'ında istikrarlı yönetim sağlanmış, yaklaşık %25'inde politik çalkantılar yaşanmıştır. Ülkelerin %38'i iç savaş ve silahlı çatışmalara maruz kalmıştır.¹⁸ Soğuk Savaş sonrası Afrika'ya yatırım yapmanın akılcı görünmediği dönemde kendi başına kalan Afrika, kökleri sömürge dönemine dayanan etnik çatışmalara, hastalıklara ve kıtlığa maruz kalmış, küresel aktörlerin tekrar ilgisini çekene kadar büyük oranda kaderine terk edilmiştir. İnceleme konusu olan başta ABD ve diğer aktörlerin kıtaya dönüşünü 11 Eylül 2001 terör saldırıları hızlandırmıştır. Fakat bu aktörlerin, bağımsızlık sonrası kıtada yaşanan ve bir kısmı sömürge dönemine dayanan sorunlarla mücadele etmeleri gerekmektedir.

Bell; eski ideolojilerin, evrensel ve insancıl olduğunu savunmakta; Asya ve Afrika'nın yeni ideolojilerini, ekonomik kalkınma ve ulusal güç tarafından yönlendirilen, dar görüşlü ve kitlesel ideolojiler olarak görmektedir.¹⁹ Fukuyama için gelişmekte olan dünyada tecrübe edilen milliyetçilik ve ideoloji ise, gelişme sürecinde Batı tarafından tecrübe edilen güçlere benzerdir.²⁰ Bu nedenle Sahraaltı Afrika ideolojik açıdan diğer kıtalardan farklılık göstermektedir ve uluslararası ilişkiler teorileri ile ekonomik gelişim modellerinin tam olarak açıklayamadığı, diğer kıtalarda uygulanan hukuk kurallarının mevcut durum itibarıyla

¹⁸ Adebayo Adedeji, *Comprehending and Mastering African Conflicts: The Search for Sustainable Peace and Good Governance*, Zeb Books Ltd., London, 1999, p. 4.

¹⁹ Daniel Bell, *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*, The Free Press of Glencoe, Illinois, 1960, p. 373.

²⁰ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Men*, Macmillan Inc., New York, 1992, p. 271.

tam anlamıyla uygulanabilir olmadığı bir kıtadır.

Robert Pastor 1980 yılında yayımlanan eserinde “*intermestic*” konseptini kullanmıştır.²¹ Hem iç hem de uluslararası anlamına gelen bu tanım, ABD Dış Politikası'nın üç durumuna vurgu yapmaktadır. Bunlardan birincisi; ABD Dış Politikası'nın tamamen iç dinamiklerden etkilenmesi ve bunun dış politikaya önemli derecede etki etmesidir. İkincisi; dış politika kararları temel olarak dış politika karar vericiler tarafından alınır; ancak bunların iç politikada önemli etkileri olur. Üçüncüsü, bu politikaların aynı anda ve etkileşimli olmasıdır.

ABD'nin Afrika'ya yönelik dış politikası; kendi iç dinamiklerinden, uluslararası ortamdan ve Afrika'nın değişiminden etkilenmektedir. 9/11 olayları öncesinde iç kamuoyunda eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konuları birincil önemde görülürken, 2001 yılı sonrasında, ülke savunması, dış ilişkiler ve ulusal hedefler öncelikli konular olmuştur. Bu bağlamda, Afrika uluslararası politika ve güvenlik açısından ABD nezdinde önemli bir kıta olarak ön plana çıkmıştır. Diğer kıtalardan farklı beşeri ve siyasi özelliklere sahip Afrika'ya yönelik ABD dış politika karar verme ve uygulama süreçleri, hibrit (sivil-asker) karar verme teşkilatı oluşturulmasına neden olmuştur. 2007 yılında kurulan AFRICOM bu hibrit (sivil-asker) yönetim sürecinin bir örneğini oluşturmaktadır.

Uluslararası ilişkiler teorilerinde Afrika her zaman benzeri olmayan bir vaka olarak sunulmuştur. Boutros Boutros-Ghali 1996 yılında “Afrika'nın Marjinalizasyonu” kavramına atıf yapmıştır.²² Gali'ye göre, 1990'lı yıllarda Afrika'nın gelişimindeki başarısız deneyler, kıtayı liberal demokrasinin kayıtlarında kara bir lekeye dönüştürmüştür. Pek çok kalkınma uzmanı için Afrika, siyasi teorilerin ve mükemmel planlanmış ekonomik kalkınma modellerinin geçersiz olduğu, diğer

²¹ Robert A. Pastor, *Congress and the Politics of U.S. Foreign Economic Policy, 1929-1976*, University of California Press, 1980, p. 9.

²² Boutros Boutros-Ghali, “The Marginalization of Africa”, *Mediterranean Quarterly*, 1996.

altı kıtayı yöneten yasaların ve ilkelerin yürürlükte olmadığı bir yerdir. Küresel toplumun ve ABD dış politika yapıcılarının Afrika meselelerine müdahil olmalarının gözlemden öte gitmemesi ve nadiren insani müdahalelerle sınırlı kalması çok uzun sürdürmüştür.

Peter Schraeder 1994 yılında yayımlanan makalesinde, ABD politikalarını belirleyenlerin, siyasi ve/veya askerî bir kriz dikkat çekene kadar Afrika kıtasını görmezden gelme eğiliminde olduklarını, ABD'nin 1789 yılında kuruluşundan günümüze kadar Afrika politikalarını; kayıtsızlık, “en kötü ihtimal” ve “en iyi ihtimal” değişkenleri göz önüne alarak belirlediğini zikretmiş, ABD resmî politikasını belirleyen çevrelerde Afrika, diğer bölgelere tahsis edilen zaman ve kaynaklara kıyasla büyük bir endişe kaynağı ve geri olarak değerlendirilmiştir.²³

Christopher Clapham, 1996 tarihli Afrika ve Uluslararası Sistem adlı yayınında benzer bir gözlem yapmıştır. Clapham, ABD-Afrika ilişkilerinin “parametrelerini ortaya koyma” yönündeki herhangi bir girişimin, Afrika'nın ABD nezdinde olan önemsizliğinin bir değerlendirmesinden başlaması gerektiğini belirtmiştir.²⁴

Analistler, yardım ihtiyacının çok fazla olması durumunda insancıl yaklaşımın Afrika'da temsil edilen geniş ABD çıkarlarını kapsamakta zorlandığını ifade etmektedir. Uluslararası ilişkiler uygulayıcı ve uzmanları, Amerika'nın Afrika'daki ortakları için daha proaktif politikalar benimsemesi gerektiğini de ileri sürmektedir. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Johnnie Carson, 2012 yılında ABD Kongresi'ndeki konuşmasında, dünyadaki en hızlı büyüyen 10 ekonomisinden altısına ev sahipliği yapmanın yanı sıra Afrika'nın birkaç yıldan beri ABD dış yatırımları açısından en yüksek getiri oranına sahip olduğunu belirtmiştir. Afrika'nın ekonomik büyümesi doğal kaynakların ihracatındaki artışa ilaveten, 2000 yılından itibaren toptan ve perakende ticaret, ulaşım,

²³ Peter J. Schraeder, *United States Foreign Policy Toward Africa: Incrementalism, Crisis, and Change*, Cambridge University Press, 1994, p. 2-3.

²⁴ Christopher S. Clapham, *Africa and the International System: The Politics of State Survival*, Cambridge University Press, 1996, p. 134-135.

telekomünikasyon ve imalat dâhil sektörlerde büyümeden de etkilenmiştir. Afrika'ya yapılan doğrudan yabancı yatırım projeleri 2003 yılında 339 iken 2011 yılında 857'ye yükselmiştir. Afrika içi yatırımlar 2003 yılında 27 projeden 2011 yılında 145'e yükselmiştir.²⁵ Doğal kaynaklar da önemli gelirler elde etmeye devam etmektedir.²⁶

Yukarıda belirtilen nedenlerle, ABD-Afrika ilişkilerinde tarihsel ve kavramsal açıdan Afrika'da politika üretmenin ampirik köklerini gözden geçirme ihtiyacı vardır. Devletlerarasındaki ilişkilerin açıklanmasını tek bir teoriye indirgemek mümkün değildir. Çok boyutlu bu ilişkilerin açıklanması birden fazla teorinin kullanılmasını gerekli kılar. Bu nedenle, ABD'nin Sahraaltı Afrika'ya yönelik dış politikaları analiz edilirken realist ve inşacı (*constructivist*) teorilerden faydalanılmıştır.

1. Kuramsal Çerçeve

ABD'nin Afrika'ya ve bu bölgedeki faaliyetlerine yönelik politikaları sadece maddi değil, ABD'nin iç ihtiyaçlarına ve sürekli değişen küresel koşullara göre gelişmektedir. Araştırmanın esas konusu olan ABD'nin Afrika dış politikasını anlayabilmek için öncelikle ABD-Afrika ilişkisinin iç kamuoyundaki beklenti ve ihtiyaçlara cevap verdiğinin farkında olunmalıdır. Aynı şey aslında Afrika toplumları da dâhil olmak üzere küresel toplumdaki herhangi bir başka ülke hakkında da söylenebilir. Uluslararası arena, aslında ülkelerin iç ihtiyaçlarını karşılama girişiminde buldukları yerlerdir. ABD'nin önde gelen bir güç olması, dış politika hedeflerini uygulama ve sınırsız faaliyetlerde bulunma gibi bir kaynak ve yetkisi olduğu anlamına gelmez. İnsancıl amaçlarla olsun ya da olmasın, ABD'nin Afrika'daki faaliyetleri ulusal çıkarlarını gerçekleştirecek tarzda özenle seçilmekte ve yönlendirilmektedir. Ulusal çıkarların gerçekleşmesi her zaman

²⁵ Ernst and Young's attractiveness survey, "Building bridges: Africa", 2012, p. 16,30, <http://www.apo-mail.org/EY%202012%20Africa%20Attractiveness.pdf> (Erişim Tarihi: 06.08.2017).

²⁶ Senate Committee on Foreign Relations, *Economic Statecraft: Embracing Africa's Market Potential*, 112th Cong., 2d sess., S. Hrg. 112-604, 2012, p. 4.

mümkün olmasa da bu ilkeler dış politika kararlarının belirlenmesinde rehber ilkeler olarak göz önünde bulundurulmaktadır. Örneğin, Nijerya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Angola halkının sıkıntılarının, ABD’li karar vericiler açısından Mali, Togo veya Burkina Faso’daki durumdan daha az tolere edilmesinin nedeni budur. Bir başka deyişle, ABD’nin Afrika’ya ilgisi statik olmaktan ziyade kendi iç ihtiyaçlarına ve dolayısıyla ulusal çıkarlara göre gelişmekte ve dalgalanmaktadır. Yurtiçi ihtiyaçlar da uluslararası durumun dış baskısına maruzdur. Bu anlamda, bu çalışma, Robert Putnam’ın “iki seviyeli oyun” hipotezi²⁷ ve yurtiçi ihtiyaçların uluslararası realiteye etkileri ile “*intermestic*” kavramının bazı yönlerini yansıtmaktadır. Örneğin, Orta Doğu’daki gerginlikler ve istikrarsızlık ve 9/11 terör saldırıları, uluslararası güvenliği Amerikalılar için büyük bir endişe haline getirmiştir. Bu daha sonra, Afrika ülkelerini de içeren ve ABD’nin Afrika kıtasındaki çıkarlarına yeni bir boyut getiren “uluslararası terörle savaş” gibi girişimlere neden olmuştur.

Başka bir deyişle, Amerika’nın Afrika’ya ilgisinin temelinde, hegemonik statüyü devam ettirmek yatmaktadır. Teröre karşı savaş ilan eden ABD’nin güvenlik açısından Afrika’da da beklentileri vardır. ABD Asya’daki kadar olmasa da Afrika’da ekonomik çıkarlara sahiptir. Nihayet, Afrika ülkelerinin çoğu ABD’nin müttefiki olarak değerlendirilmektedir. ABD bu kıtadan yoksun olarak küresel hegemonya ve liderlik için mücadele edemez.

Bu bağlamda, tüm devletler uluslararası sistemde hayatta kalmak için mücadele etmektedir. Bununla birlikte, küresel hegemon kimliği göz önüne alındığında, ABD’nin hayatta kalma stratejileri mutlaka

²⁷ Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games”, *International Organization*, Vol: 42, No: 3, 1988, p. 427-460 http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1188138.files/Week%205/Putnam_1988.pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2017). Putnam’ın iki seviyeli oyun modeli, iç politikadan kaynaklanan kısıtlamaların uluslararası ilişkilere etkisine odaklanır. Bir aktörün başarısı, taraflar arasında anlaşma ve bu anlaşmanın her iki tarafça onaylanması ve yürürlüğe girmesiyle ölçülür. Bu nedenle farklı seviyelerdeki aktörlerin çıkarlarının örtüşmesi gerekmektedir. Ayrıca bir anlaşma yapmayı, anlaşma yapmadan görüşmeleri sonlandırmaya tercih etmeleri gerekir.

küresel olmalıdır. Devletin hayatta kalma ve güç kazanım stratejileri arasında bir bağ mevcuttur. Güçlü devletler, teşvik edici bir dış politika (*promotive foreign policy*) benimseyerek güçlerini, etkilerini ve otoritelerini muhafaza etmeyi ve artırmayı hedeflerler. Bu teşvik politikaları, bir devletin değer ve çıkarlarını teşvik edip bu değerlere dayanan uluslararası bir sistem oluşturmak olarak ifade edilebilir. Soğuk Savaş sırasında ABD ve Sovyetler Birliği, Afrika'da bir rekabete girdiler. Bu rekabette her ikisi de öncelikle devletin rolü ve gelişimi hakkında normatif görüşler pazarlayarak ittifak kurmaya çalıştı.

ABD devlet yetkilileri tarafından sık olarak ifade edildiği gibi, Afrika da dâhil olmak üzere, ülkenin stratejik hedeflerinin sadece bölgesel liderliği değil, aynı zamanda küresel üstünlüğü ve hegemonyayı güvence altına almayı amaçlamaktadır. 1930'ların sonundan 1980'lerin ortalarına kadar uluslararası ilişkiler disiplinin hâkim teorisi olan realizm, aynı zamanda "uluslararası ilişkilerin teorisi" olarak da ifade edilmiştir.²⁸ Teorinin en etkileyici yanı çok uzun süre disiplinde etkinliğini koruyabilmesidir. Charles Kindleberger, Stephen Krasner, Robert Keohane ve Robert Gilpin tarafından temeli atılan hegemonik istikrar teorisi, realist/neo-realist ve liberal/neo-liberal teorilerin sentezinden oluşmaktadır. Sahraaltı Afrika ile günümüzün hegemon devleti ABD münasebetini daha sağlıklı değerlendirebilmek için kullanılması faydalı olacaktır.

Kıscası hegemonik istikrar, uluslararası arenada tek başına baskın bir ulus devlet modeli ve bu devletin, dünya ekonomisini istikrarlı hale getirecek tek düzenleyici güç olmasını ortaya koymaktadır. Bu ulus devlet, gücü elinde bulundurmalı, uluslararası ilişkileri düzenlerken bu gücü kullanmalı, ilişkilerin düzenlenmesini de daima kendisinin belirleyip devam ettirmesi gerekmektedir. Aksi halde ekonomik istikrar mümkün olmayacaktır.

²⁸ William T. Fox and Anetta Eaker Fox, "The Teaching of International Relations in the United States", *World Politics*, Cambridge University Press, Vol. 13, No.3, 1961, p. 343, <http://www.jstor.org/stable/2009479> (Erişim Tarihi: 19.05.2016).

Açlık ve fakirlik çeken coğrafyalarla daha istikrarlı ve ferah toplumlar arasında etkileşim vardır. Ancak bu etkileşim vicdani olmaktan öte küresel sistem içindeki kazançları adına ortaya çıkmaktadır. Yani kazancın zarar görmemesi için çalışmaktadır. Bu yüzden mallardan-hizmetten yararlanacak her kişi bedelsiz kullanıcı olmayı tercih edecek, maliyet başkalarına yüklenirken kârdan yararlanmaya devam edilecektir.

Hegemon kavramının, dünyadaki tek bir gücün baskın olmasından daha geniş bir anlamı vardır. Gerçekte ideolojik olarak liderlik eden devlet ya da devletlerin, daha az gücünün bir ölçüde rızasına dayanan hâkimiyetinin özel bir biçimi anlamına gelir. Bu düzende, bazı ülkelerdeki üretim sistemi, evrensel üretim sistemleriyle bütünleşmiştir. Hegemonun sosyal sınıfları diğer ülkelerde sosyal sınıflarda yandaş bulmuştur. Devletleri yakınlaştıran tarihsel bağlar, ülkelerdeki sosyal sınıflar arasında karşılıklı menfaatler ve ideolojik yakınlık nedeniyle küresel sınıflar oluşmuştur. Bu bağlamda devletlerarası sistemde yeni dünya toplumu oluşmaya başlamıştır. Devletler, kendi işleyiş ve siyasetlerini dünya düzenine entegre ederek uluslararası hale getirilmiştir.²⁹

Hegemonyanın tesisinde Üçüncü Dünya ülkeleri başat ülkeler ile aynı etkin statüde yer almamışlardır. Bununla birlikte başat ülkeler; Üçüncü Dünya ülkeleri içinde kilit görevlerde ajanlar/örgütler; hegemonun kurallarını uygulayan merkez bankaları ve ekonomi bakanlıkları gibi kurumlarda, benzer değerler paylaştıkları kişiler bulmuşlardır. Bu kişiler genellikle, gelişmiş kapitalist ülkelerde eğitim görmüş ve büyük bir çoğunluğu IMF ve uluslararası sermaye ve finans çevreleriyle bireysel olarak yakın temas içerisinde olmuşlardır.³⁰

İnşacı teori (*constructivism*), realist ve liberal teorilerin sosyal gerçeklikleri tam olarak açıklayamadığını savunmaktadır. Teori, devletlerin gerçek üstü aktörler olmadığını, içinde buldukları sosyal şartlardan doğrudan etkilendiklerini öngörmektedir. Bu anlayışa göre,

²⁹ Robert W. Cox., *Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History*, New York, Columbia University Press, 1987, p. 7.

³⁰ Robert W. Cox., a.g.e., p. 260-263.

uluslararası sistem, sosyal bir şekilde inşa edilmiştir. Özetle konstrüktivizm, realizm ve liberalizm gibi güç ve ticaret türü maddi unsurlar üzerinde yoğunlaşmak yerine, fikirlerin dünya siyasetindeki etkileri ve rolü üzerinde durmaktadır.³¹

Sosyal inşacı teori (*social constructivism*) uluslararası ilişkileri sosyal ilişkiler ağı olarak görmektedir. Söz konusu teoriye göre sosyal bir varlık olan insan, çevresi ile sürekli olarak iletişim ve etkileşim halindedir. İletişim ve etkileşim süreci, sosyal bir yapıda, belirli kurumlar ve kurallar ya da kişiler aracılığıyla gerçekleştirilir.³² Teori insan tarafından oluşturulan sistemlerin yine insan tarafından değiştirilebileceğini savunur.

Sosyal inşacı teorinin önemli bir özelliği klasik uluslararası ilişkiler teorilerinin kavramlarını kabul etmelerinin yanı sıra onlar tarafından arka plana atılan ve insana ait bazı önemli faktörler üzerine vurgu yapmasıdır. Uluslararası ilişkileri sosyal bir ilişkiler ağı olarak gören sosyal yapılandırmacı teorinin üzerinde durduğu önemli kavramlar, kimlik, kültür ve söylemdir.³³ Bu kavramlarla birlikte, uluslararası ilişkilerde daha önceden dikkate alınmayan özelliklerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Sosyal yapılandırmacı teori, devletleri sosyal olarak oluşturulan toplumlar olarak görmek, dolayısıyla devletler uluslararası toplum içerisinde amiller olarak faaliyet göstermekte³⁴, genelde fikir ve kimliklerin ne şekilde oluşturulduğu, nasıl değiştikleri ve devletlerin davranışlarına nasıl etki ettikleri konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır.³⁵ Bu teoriyi diğer teorilerden ayıran en önemli özelliklerinden birisi,

³¹ John Gerard Ruggie, "What Makes The World Hang Together? Neo-Utilitarianism and The Social Constructivist Challenge", *International Organization*, 52/4, 1988, p. 867.

³² Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Vol. 23, No. 1, July 1, 1998, p. 171-200.

³³ Alexander Wendt, "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", *International Organization*, Vol. 46, No. 2, 1992, p. 391-425 <http://www.jstor.org/stable/2706858> (Erişim Tarihi: 20.03.2016).

³⁴ Wendt, *a.g.m.*, p. 73-74.

³⁵ Stephan M. Walt, "Uluslararası İlişkiler: Bir Dünya Binbir Kuram", Çev. Başak Çalı, *Bilginin Ufukları*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1998, s. 25.

insanın fikir, düşünce, inanç ve değerlerine yaptığı vurgudur. Kimlik ve çıkarların karşılıklı olarak birbirini biçimlendirdiği sosyal inşacı teorinin güvenlik yaklaşımlarına olan katkısı daha önce de belirtildiği üzere çizdiği kavramsal çerçeve üzerinden değerlendirilmektedir.

Sosyal inşacı teorinin uluslararası ilişkileri özneler arası olarak algılayan yapısı ve uluslararası ilişkileri etkileyen insana özgü yapıları ortaya çıkarması nedeniyle çıkar ve kimlik arasındaki ilişkiye özellikle dikkat çekilmesi gerekmektedir. Wendt, kimlik ve çıkar arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

“Kimlik; aktörlerin kim ya da ne oldukları ile ilgilidir. Çıkarlar ise aktörlerin ne istedikleri ile alakalıdır. Aktörler davranışlarını açıklamak için bazı motifler kullanırlar. Aktörler ne olduklarını ya da kim olduklarını bilmeden çıkar tanımlı yapamazlar. Çünkü kimlikleri farklı kültürel birikimler içerir... Bununla birlikte kimlikler davranışları açıklamada tek başlarına yeterli değildir... Çıkarlar olmadan kimliklerin davranışları açıklamak için gerekli motifleri olmaz, kimlik olmadan çıkarların ne yönde olacağı belirlenemez.”³⁶

Kimlikler aktörlerin kendilerine has kültürel özelliklerini yansıtmalarının yanı sıra, aktörler arası karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak da oluşur. Bu noktada aktörlerin birbirleri ile ilgili algılamaları önem arz etmektedir. “Ben ve öteki”nin nasıl tanımlandığı, ötekine yüklenen olumlu/olumsuz anlam söz konusu aktörün tarihsel deneyimleri ve kültürü ile alakalıdır.³⁷ Bu özelliğinden dolayı kimlik çıkarlardan önce gelmektedir. Diğer bir ifadeyle çıkarlar kimliklere göre tanımlanır. Devletlerin kimliklerinden bahsetmek için ise ortak değer, kültür, tarihsel deneyim ve bilginin varlığının bulunması gerekmektedir.

³⁶Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, p. 231.

³⁷Alexander Wendt, “Collective Identity Formation and the International State”, *The American Political Review*, American Political Science Association, Vol. 88, No. 2, 1994, p. 386, <http://www.jstor.org/stable/2944711> (Erişim Tarihi: 26.06.2016).

ABD'nin Sahraaltı Afrika ile ilişkilerine yönelik diğer kavramsal yaklaşım sosyal inşacı teoridir. ABD'nin Sahraaltı Afrika ile ilişkilerini açıklarken sosyal yapılandırmacı teoriden de değişik bir bakış açısıyla faydalanmanın mümkün olduğu görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllarda ABD'nin Afrika ile ilişkilerinin seyri, söz konusu teorinin uygulanabilirliğini artırmıştır. Her iki ülkedeki Afrika algısının olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Afrika'ya yüklenen negatif kimlik ile Afrika ile ilişkilerin tek taraflı ekonomik çıkarlara indirgenmesi, sorunlu ilişkilerin temelinde yatan iki neden olarak gösterilebilir. Öte yandan Afrika'daki ABD algısı, sömürgeci ve çıkarıcı devletlerin kendilerini geri bıraktığı düşüncesi vb. nedenlerle olumsuzdur. Farklı bloklar tarafından aynı amaca yönelik politikalara maruz kalmanın vermiş olduğu iticilik, gün geçtikçe Afrika'da her iki ülkeye yönelik algıyı gitgide olumsuz yönde etkilemeye devam eden faktörlerden biri olmuştur.

Afrika ülkeleri 1945-1990 arası dönemde parasal olarak borçlandırılarak sömürgeciliğin değişik bir uygulamasına maruz bırakılmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde önem kazanan sosyal inşacı teori, bu dönemde Batılı devletlerle Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilere farklı bir bakış açısı getirmiştir.

11 Eylül sonrası verilen mesajlarda Afrika'nın da teröre yataklık yapan kıtalardan birisi olarak ifade edilmesi ve 2007 yılında AFRICOM'un kurulması da Afrika ülkelerindeki sömüren kimlik algısının güçlenmesine neden olan önemli faktörlerden bir diğeridir.

Sonuç olarak, 2005-2015 arasındaki dönem ABD'nin Afrika ile karşılıklı algılamalarında önemli değişimler olmuştur. Afrika ile ilgili algılarda yaşanan değişim çıkarları etkilemiş, diğer bölgesel güçlerin Afrika'ya ilgi ve çıkarlarının değişmesi ile birlikte, Afrika çok değişkenli bir rekabet alanı olarak önemini korumaya devam etmiştir. Geçmişten gelen ve Afrika ülkelerinin çoğunda mevcut olan kimliğe dayalı dış tehdit algılamalarının varlığı, karşılıklı bir güven ortamının oluşmasının önündeki en büyük engel olmuştur.

ABD'nin hegemon olarak uluslararası sistemde düzeni muhafaza ederek mücadele etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu çalışma,

hegemonya konseptini kullanmak suretiyle genellikle dış politik analizlerde göz ardı edilen bir faktörü öne çıkarmaktadır. ABD'nin dış politikasının gelişimini anlayabilmek için öncelikle bir egemen güç olarak, iki konuda baskıya maruz olduğunu anlamak gerekir. Bunlardan birincisi; uluslararası sistemde bekası için verdiği mücadele ve ikincisi; düzeni koruma ve egemenliği için gerekli olan koşulları sürdürme baskısıdır.

ABD ve Afrika arasındaki ilişkileri uluslararası ilişkiler açısından tek bir teorik yaklaşım ile açıklamak mümkün görünmemektedir. Çalışma, inşacı bir bakış açısıyla, Afrika'da ortaya çıkan değişiklikleri, bu değişikliklerin ABD'nin dış politikaları üzerindeki etkisini ve yeniden yapılandırmasını açıklayan bir çerçeve sunulmaktadır.

ABD dış politikası her zaman ve öncelikli olarak iç politika dinamiklerinden etkilenmiştir. Bu nedenle, hegemon da olsa, kaynakları sınırlı olan ABD, Afrika'ya uzanabilmek için iç kamuoyunu tatmin edecek gerekçeler bulmak zorunda kalmıştır. Afrika'ya yönelik kimliğe ve geçmişe dayalı iç algı, dış politikaların belirlenmesinde önemli olmuştur.

2. Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika Politikası

Afrika Kıtası'ndaki sorunlar tarihsel olarak ABD için stratejik öncelikler olarak tanımlanmamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, ABD'li birçok politika yapıcı ABD ordusunun kıtadaki rol ve sorumluluklarının az olması gerektiğini düşünmüş, 1995 yılında ABD Savunma Bakanlığı, ABD'nin Sahraaltı Afrika hakkındaki güvenlik stratejisinde Afrika hakkındaki görüşünü; "Afrika'ya çok az stratejik ilgi gösteriyoruz" şeklinde özetlemiştir.³⁸

ABD Afrika politikaları dönemsel olarak değişim göstermiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Afrika politikası SSCB ve ondan kaynaklı ideolojiye karşı çevreleme politikası olmuştur. Bu kapsamda bağımsızlığına kavuşan Afrika ülkelerinin Doğu Bloku'na katılımını

³⁸ DOD Office of International Security Affairs, "United States Security Strategy for Sub-Saharan Africa", August 1995, p. 3, <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA297401> (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

engelleyici adımlar ön plana çıkmış, bölge ülkelerine yapılan ekonomik ve askerî yardımlar bu maksada uygun olarak yapılmıştır.³⁹

Soğuk Savaş sonrasında ABD, Afrika'da bir "bölgesel güvenlik alanı" oluşturmaya yönelik gayret sarf etmiş ve bu gayretlerini "Demokrasi Yardım Programları" çerçevesinde desteklemiştir.⁴⁰ ABD dış politikası Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte "çevrelemeden" "genişlemeye" geçiş yapmıştır.

ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin insani müdahale kapsamındaki kararı gereğince Somali'deki duruma müdahil olmuş ve 3 Aralık 1992'de Somali'ye asker göndermiştir. Bir bakıma ABD icra edilen koalisyon harekâtına liderlik etmiştir. Harekât esnasında 18 ABD askerî 3 Ekim 1993'te Mogadişu'da hayatını kaybetmiş, bu olay ABD'nin Afrika'ya daha temkinli yaklaşmasına neden olmuştur.⁴¹

Verilen kayıplar karşısında iç kamuoyundan gelen tepki üzerine ABD Somali'den çekilme kararı almıştır. 1994 yılında Ruanda soykırımı yaşanmış, ABD tüm dünya gibi bu ülkedeki katliamı izlemiştir. ABD'nin Somali'de yaşananların ardından Ruanda soykırımına tepkisiz kalması, Afrika'yı sorunlara kıta içinde çözüm aramaya ve dolaylı olarak iç çatışmaya itmiştir.

George H. W. Bush dönemi ABD dış politikasına hegemonya ve müdahalecilik hâkimdir. Bu dönemde Panama harekâtı, Körfez Savaşı, Somali Harekâtı gibi bazı gelişmeler yaşanmıştır. Aslında Bush döneminde SSCB kendi iç sorunlarıyla uğraşmış ve dağılma süreci başlamıştır. Her ne kadar bu dönemde bir ABD-SSCB rekabetinden söz edilemese de, ABD'nin ilan ettiği "Yeni Dünya Düzeni" kapsamında

³⁹ Messoud Karshenas, "Agriculture and Economic Development in Sub-Saharan Africa and Asia", *Cambridge Journal of Economics*, Volume 25, Issue 3, 1 May 2001, pp. 315-342. DOI: 10.1093/cje/25.3.315.

⁴⁰ Edward R. McMahon, "The Impact of U.S. Democracy and Governance Assistance in Africa: Benin Case Study", *Center on Democratic Performance Department of Political Science*, Binghamton University, New York, 2002, p. 9-13.

⁴¹ Nicolas Van de Walle, "US Policy Towards Africa: The Bush Legacy and the Obama Administration", *African Affairs*, Vol. 109, No. 434, 2009, p. 2.

müdahaleci bir dış politika izlenmiştir. Somali Harekâtı ile kamuoyunda “Bush Doktrini” kapsamında insani yardım harekâtına iştirak edilebileceği tartışmaları yapılmıştır.⁴² Clinton döneminde Afrika’da artmaya başlayan ABD askerî varlığı,⁴³ George W. Bush döneminde 9/11 saldırılarıyla daha da arttırılmış ve bu süreç AFRICOM’un kurulmasına kadar devam etmiştir.⁴⁴

ABD’nin Afrika güvenlik politikası iki alt başlıkta sınıflandırılabilir. Bunlardan birincisi; 9/11 olayları sonrasında dünya genelinde uygulanan “terörle mücadele” konseptidir.⁴⁵ Buna göre; Orta Doğu’da “terörü destekleyen” devletler kadar “zayıf” devletler de terörün gelişmesi için elverişli ortam sağlamaktadır.⁴⁶ İkincisi ise; enerjinin, enerji geçiş güzergâhının ve ekonomik alanların güvenliğinin sağlanmasıdır.⁴⁷

⁴² The National Security Strategy of the United States, 17 September 2002, p. 11, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

⁴³ ABD kuvvetlerinin Suudi Arabistan’a gelişlerinin sekizinci yıldönümü olan 7 Ağustos 1998’de, El Kaide intihar bombacıları Kenya’nın Nairobi ve Tanzanya’nın Darüsselam kentlerinde ABD büyükelçiliklerine saldırılar gerçekleştirmişlerdi. Bu saldırılar Usama Bin Ladin’i ve El Kaide’yi göz önüne getirmiş, konuyla ilgili toplumsal bir bilincin oluşmasını sağlamış, terör eylemlerinin baş planlayıcısı olan Usama Bin Ladin’i FBI’nın arananlar listesinde ilk sıraya yerleştirmişti. Saldırlara tepki olarak, ABD Başkanı Bill Clinton ulusal televizyonda, Sonsuz Erişim Operasyonu’nun (*Operation Infinite Reach*) başladığını duyurmuştu. 20 Ağustos 1998’de başlatılan bu operasyon Sudan ve Afganistan’da önceden tanımlanmış hedeflere bir dizi füze saldırısı gerçekleştirilmesinden oluşmuştu. Kısa bir süre sonra, Sudan ve Afganistan hükümetlerini felce uğratmayı hedefleyen ekonomik yaptırımlar gelmişti. Birkaç ay sonra, ABD Dışişleri Bakanlığı Terörle Mücadeleye Yardım Programı’na (Antiterrorism Assistance Program) Kenya’yı da eklemiş, böylece iki ülke arasında faal bir ortak terörle mücadele mücadelesinin başlamasını sağlamıştı. ABD terör kurbanları için 42 milyon dolarlık bir fon ve Kenya’ya arttırılmış yardım ve destek taahhüt etmişti.

⁴⁴ Buğra Sarı, “Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012, s. 101.

⁴⁵ The National Security Strategy of the United States, 17 September 2002, p. II, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

⁴⁶ Robert I. Rotberg, “Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators”, *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*, Brooking Institution Press, 2003, p. 1-2.

⁴⁷ Robert I. Rotberg, a.g.m., p. 18-20.

2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi, Afrika'ya yönelik stratejik bir yaklaşımın zorunluluğuna vurgu yapmış, 2006 Ulusal Güvenlik Stratejisi ise Afrika'ya öncelik vermiştir.⁴⁸ Afrika Boynuzu bölgesi, askerî bakımdan ABD için en önemli bölgelerden birisidir. Bölgenin Orta Doğu petrollerine ve terör örgütlerinin kaynağına yakınlığı ile deniz korsanlığının önlenmesinde stratejik bir konuma sahip olması ABD'nin ilgisinin görünür sebepleridir.

ABD Savunma Bakanlığı 1999 yılında ABD'nin Afrika'ya yönelik stratejik politikasını geliştirmesini desteklemek maksadıyla AFRICOM'un 2007'de kurulmasına öncülük edebilecek bir hareket olan Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi'ni⁴⁹ (*The African Center for Strategic Studies/ACSS*) açmıştır. Savunma Bakanlığı bu tarihte, Afrika'ya yönelik bölgesel bir merkez kurmanın önemli olduğunu kabul ediyor, ancak Afrika için Coğrafi Muharip Komutanlığı'nı uygun bulmuyordu.

11 Eylül 2001'deki terör saldırıları ABD'nin Afrika'ya yönelik stratejisinde de bir dönüm noktası oldu. 9/11 olayları kıtadaki aşırılık yanlılarının varlığına dikkat çekti ve kıtanın ABD güvenliğine etkisini yeniden değerlendirilmesine neden oldu. Sonuçlardan biri, Afganistan ve Orta Doğu'dan kaçan teröristleri etkisiz hale getirmek için 2002'de kurulan Birleşik Müşterek Görev Gücü-Afrika Boynuzu'nun oluşturulmasıydı. 2003'te bir akademisyen "ABD Afrika Kuvveti"nin oluşturulmasını talep etmişti fakat önerisi ABD hükümeti tarafından kabul edilmemişti.⁵⁰

Mart 2006'daki Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Bush Yönetimi "Afrika'nın jeostratejik öneminin giderek arttığına ve yüksek öncelikli

⁴⁸ The National Security Strategy of the United States, 16 March 2006, p. 37, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2006/> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

⁴⁹ Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi Washington'da konuşlanmıştır. ABD Savunma Bakanlığının beş bölgesel merkezinden birisidir. Bkz. <http://africacenter.org/> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

⁵⁰ Milady Ortiz, "U.S. Africa Command: A New Way of Thinking", *National Security Watch*, March 13, 2008, p. 2.

konuma geldiği” tespit etmişti.⁵¹ Aynı ay, ABD Merkez Kuvvetler Komutanı (CENTCOM) Orgeneral John P. Abizaid kongredeki ifadesinde, Afrika Boynuzu’nun bölgesel aşırılık yanlısı grupların, terörist eylemlerin ve etnik şiddetin nüfuz etmesine karşı savunmasız görüldüğünü belirtmiştir. Avrupa Komutanlığı’ndan General James L. Jones, 2006 yılında komutanlığın zamanının yarısından fazlasını Afrika sorunlarıyla geçirdiğini, ancak üç yıl öncesinde neredeyse kıtaya hiç zaman harcamadığını belirtmiştir. Aynı yıl, General Jones’un halefi General Bantz Craddock, Afrika’nın son yıllarda [ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı için] güvenliğinin istikrarı için en büyük zorluk olarak ortaya çıktığını, ABD Politikası ve katılımı için Afrika için ayrı bir komutanlığın daha iyi odaklanma sağlayacağını belirtmiştir.⁵² General Craddock’un önerisi ile tutarlı olarak, Başkan Bush 2007’de AFRICOM’un kurulmasına karar verdi. Daniel Volman, Obama’nın Afrika dış politikasını; Clinton’ın başlattığı ve George W. Bush tarafından artırılan ABD askerî etkinliğini Afrika kıtasında genişletmek olarak ifade etmiştir.⁵³ ABD’nin Afrika’da artan askerî varlığı; doğal kaynakları korumak, Çin’in artan etkisine tepki vermek ve terörle savaş konseptini devam ettirmek için stratejik bir konum elde etmek olarak yorumlanmaktadır. ABD’nin demokrasi, yolsuzlukla mücadele gibi Afrika’da savunduğu kavramların çok tutarlı olmadığı ve burada asıl amacın ABD ulusal çıkarları ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür.⁵⁴ Başkan Bush döneminde ulusal güvenlik kaygısıyla yapılan ekonomik

⁵¹ Sean McFate, “US Africa Command: Next Step or Next Stumble”, *African Affairs*, December 24, 2007, p. 111-120.

⁵² Bantz John Craddock, “Statement of Reappointment to be General and to be Commander, U.S. European Command”, Nominations Before The Senate Armed Services Committee, Second Session, 109th Congress, September 19, 2006, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-109shrg36311/pdf/CHRG-109shrg36311.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

⁵³ Daniel Volman, “Obama, AFRICOM, and U.S. Military Policy Toward Africa”, PAS Working Paper Number 14, Ed. David Schoenbrun, *Program of African Studies*, Northwestern University, Evanston, 2009, p.31, <https://www.africanstudies.northwestern.edu/docs/publications-research/working-papers/volman-obama-africom.pdf> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

⁵⁴ Sarı, *a.g.m.*, s. 113.

yardımların yanında uluslararası alanda teröre karşı sert politikalar da yürütülmüştür. Dönemsel olarak değişen bu tutum, bölgede istikrarın sağlanmasını da engellemektedir. Oysa terör Afrika kıtasında göreceli bir olgudur ve en genel ifadeyle, kaynağında Afrika'nın yeni keşfedilen doğal kaynakları ile başta ABD olmak üzere, sanayii güçlü, gelişmiş ülkelerin bağımlılığını aramak gerekir.⁵⁵

2008 yılında Obama'nın iktidara gelmesi ile yeni politika hedefleri belirlenmiş, bunlarla beraber yeni yardım programları hayata geçirilmiştir. ABD'nin doğrudan diplomatik ilişkilerini güçlendirmeye yönelik olarak; demokratik rejimlerin desteklenmesi, güvenlik konusunda iş birliğine yönelik programlar ve insani yardım kapsamında sağlık ile ilgili yardım programlarına öncelik verilmiştir.⁵⁶ Obama da Afrika'yı ihmal etmeyeceğinin sinyallerini vermiş ve 10-11 Temmuz 2009'da Gana ziyaretinden üç hafta sonra 04-14 Ağustos 2009 tarihlerinde Dışişleri Bakanı Clinton, Sahraaltı Afrika bölgesinde yedi ülkeyi ziyaret etmiştir.⁵⁷ Obama döneminde, Bush iktidarı süresince ABD'nin uzak durduğu “yumuşak güç” kavramını yeniden gündeme taşıdığı söylenebilir. Başkan Barack Obama'nın yönetimi yumuşak güç Amerikan dış politikasının büyük bir bölümünü oluşturmuştur.⁵⁸

Obama yönetiminde AFRICOM Afrika'da ilk askerî harekâtı 2011 yılında Libya'da gerçekleştirmiştir. Libya lideri Kaddafi, AFRICOM'un

⁵⁵ Sedat Aybar, Afrika'daki Terörün 'Kök'ü Dışarıda, <http://panorama.khas.edu.tr/afrikadaki-terorun-koku-disarida-262> (Erişim Tarihi: 14.06.2020)

⁵⁶ Alexis Arieff et al, “CRS Report R41840 U.S. Foreign Assistance to Sub-Saharan Africa: The FY2012 Request”, *CRS Report for Congress*, Defense and Trade Division, May 20, 2011.

⁵⁷ 4-7 Ağustos Kenya, 7-9 Ağustos Güney Afrika, 9-10 Ağustos Angola, 10-11 Ağustos Democratic Kongo Cumhuriyeti (Zaire), 11-13 Ağustos Nijerya, 13-14 Ağustos Liberya, 14 Ağustos Yeşil Burun. Bkz. Hillary Rodham, Clinton's visits, *Office of the Historian*, Department of State, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

⁵⁸ Joseph Nye, “Soft Power and Obama's Grand Strategy”, speech on foreign policy at the Sanford School, *The Chronicle*, Duke University, March 24, 2010, <http://www.dukechronicle.com/article/2010/03/nye-argues-smart-soft-power> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

Afrika ülkeleri tarafından kabul görmemesi için, Afrikalı liderlere ABD'nin her yıl bu liderlerin ülkelerine verdiği para miktarının iki katını vermiştir. AFRICOM ile iş birliği yapmayı reddeden Kaddafi, AFRICOM'un önündeki engellerden biri olarak görülmüştür.⁵⁹

2012 yılında yayımlanan "ABD'nin Sahraaltı Afrika Stratejisi" kapsamlı bir ortaklık doğrultusunda önemli bir adımdır. Demokratik kurumları güçlendirmek; ekonomik büyümeyi, ticareti ve yatırımları teşvik etmek; barış ve güvenliği geliştirmek; fırsatları ve kalkınmayı desteklemek gibi dört temel sütun üzerine tesis edilen strateji,⁶⁰ Afrika ile ilişkilerin kapsamının genişletilmesine işaret etmiştir. Aslında bu strateji bir bakıma ABD'nin Sahraaltı Afrika politikasını özetlemektedir.

ABD'nin ulusal güvenliği açısından Afrika enerji potansiyeli ve yatırım olanakları ile de öne çıkmaya başlamıştır. Obama'nın 2013 yılında icra ettiği ikinci Sahraaltı Afrika ziyareti sırasında, ABD'nin 2014 yılında Afrikalı liderlerle bir araya gelerek, ABD-Afrika Liderler Zirvesi yapma isteğini ifade etmiştir. ABD'yi bu yönde bir açıklama yapmaya yönelten temel gerekçe, rekabette ön alma ve etki alanını genişletme arzusudur. Aynı zamanda Amerikan kamuoyunda, Afrika'nın ABD için öncelikli olması gerektiği vurgusu yapılmıştır.⁶¹

ABD 2011 itibarıyla Uluslararası Gelişim Ajansı marifetiyle 47 Afrika ülkesine dış yardım yapmıştır. 1999-2009 mali yılları arasında başta sağlık olmak üzere kıtaya en fazla yardım sağlayan ülke olmuştur. Kıtaya yönelik ABD yardımı 2006 yılında 1,1 milyar dolarken, 2009 mali yılında 8,2 milyar dolar, 2010 mali yılında yaklaşık 8,09 milyar

⁵⁹ Café Pan-Afrika, "AFRICOM and the Recolonisation of Africa", *Modern Ghana*, 25 October 2012, <https://www.modernghana.com/news/426168/1/africom-and-the-recolonisation-of-africa.html> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

⁶⁰ "U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa", The White House, Washington DC, June 14, 2012, p. 2-7, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/africa_strategy_2.pdf (Erişim Tarihi:19.08.2017).

⁶¹ Lauren Ploch, "A More Active American Approach to Addressing African Security Challenges?", US Africa Command, 2009, p.62, http://library.fes.de/pdf-files/ipg/ipg-2009-1/06_a_ploch_us.pdf, (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

dolar, 2011 mali yılında 6,9 milyar dolar, 2012 mali yılında ise 7,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu yardımların yıllık yaklaşık 1 milyar doları insani yardım olarak gerçekleştirilmektedir.⁶² Afrika'ya yönelik ABD yardım politikası Afrika'nın özellikleri ve dinamikleri çerçevesinde şekillenmekle birlikte, yardımların hedef ülkelerde belirli oranda refah sağlaması, bununla birlikte ABD ulusal ve stratejik çıkarlarının gerçekleştirilmesinde bir vasıta olarak kullanılması amaçlanmaktadır.

Sahraaltı Afrika'nın gelecek için gerekliliğinin farkında olan tek ülke ABD değildir. Bununla birlikte bir süper güç ve hegemon olarak Afrika politikalarını süreklilik oluşturacak şekilde oluşturmadığı sürece kıtada kalıcı bir istikrar sağlaması mümkün görülmemektedir. Yine terörle mücadele, insani yardım ve insan hakları, demokrasinin yaygınlaştırılması konularında desteği özellikle Sahraaltı Afrika'nın kalkınması açısından büyük önem taşımaktadır.

3. Birleşik Devletler Afrika Komutanlığı (AFRICOM)

Afrika, 1952 yılına kadar ABD'nin askerî komuta yapısına dâhil değildi. Libya'nın da dâhil olduğu birkaç Kuzey Afrika ülkesi, Avrupa ile tarihî ilişkileri nedeniyle Avrupa Komutanlığı (*European Command-EUCOM*) sorumluluğuna verilmişti. Kıtanın kalan bölgeleri Soğuk Savaş döneminde Sahraaltı Afrika da dâhil, bağımsız Afrika ülkeleri üzerinde olabilecek Sovyet etkisi endişesi nedeniyle 1960'lardan sonra ABD Savunma Bakanlığı kararı ile (EUCOM'a bırakılan Kuzey Afrika hariç) Atlantik Komutanlığı'na (*Atlantic Command-LANTCOM*) devredilmişti. Müşterek Komuta Planı, Başkan John F. Kennedy tarafından gözden geçirilmiş ve Sahraaltı Afrika'nın sorumluluğu, bu bölgedeki, Orta Doğu ve Güney Asya'daki operasyonlardan sorumlu yeni kurulan Saldırı Komutanlığına (*Strike Command-STRICOM*) verilmiştir. STRICOM, 1971'de Hazırlık Komutanlığı (*Readiness Command-REDCOM*) olarak yeniden teşkilatlandırılmış ve Afrika

⁶² Ted Dagne, "CRS Report RL33591 Africa: U.S. Foreign Assistance Issues", *CRS Report for Congress*, Congressional Research Service, September 15, 2011, p. 1, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33591.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

sorumluluğu üzerinden alınmıştır. Bu da Sahraaltı Afrika'yı 1983 yılına kadar muharip komutanlık yapısının dışında bırakmıştır. Reagan yönetiminde ABD'nin askerî teşkilatlanmasına büyük ölçüde Soğuk Savaş hâkimdi. Yönetimin sınırlama politikası Savunma Bakanlığının Afrika'ya karşı sorumluluğunun üç coğrafi komutanlık arasında bölünmesine yol açmıştır.

AFRICOM'un kurulması, Afrika'nın güvenlik zorlukları ve ABD'nin buradaki stratejik çıkarları hakkında ABD'li politika yapımcıların algılarında bir gelişmeyi yansıtmaktadır. 2004 yılında ABD Kongresi tarafından yeni politika girişimlerini önermek üzere yetkilendirilen Afrika uzmanlarından oluşan bir danışma heyeti, ABD'nin Afrika'daki çıkarlarını şekillendiren beş etkeni; petrol, küresel ticaret, silahlı çatışma, terör ve HIV/AIDS olarak belirledi. Bazı ABD'li yetkililer, çevresel güvenliğin, özellikle Afrika ile ilgili olduğu için ulusal güvenlik meselesi olarak düşünülmesi gerektiğini savundular. ABD Savunma Bakanlığı'ndan bir yetkili Kongre'de, iklim değişikliğinin Afrika'da "tehdit çarpanı" olduğunu, Nijerya, Sudan ve Somali'yi örnek olarak göstererek; "Üzerinde durduğumuz geleneksel tehditlerin ötesinde, dramatik göçlerin sonuçları, salgın hastalıklar ve önemli iklim değişikliklerinin olası nedenleri ile önemli gıda ve su sıkıntısının sonuçlarına hazırlanmalıyız" açıklamasını yaptı.⁶³

3.1. Savunma Bakanlığının Afrika Komutanlığı Önerisi

ABD'nin dünya çapında millî kuvvetleri genel olarak "Coğrafi ve Görev Komutanlıkları" olarak sınıflandırılmaktadır. Coğrafi komutanlıkların vazifesi genel bir coğrafi sorumluluk alanı ile tanımlanırken; Görev Komutanlıklarının vazifesi, bölgelerarası sorumlulukların dünya çapında uygulanmasıdır. ABD'nin hâlihazırda

⁶³ Charles Wald, USAF former deputy commander, U.S. European Command, "Climate Change: National Security Threats", Senate Foreign Relations Committee Member, Military Advisory Board, First Session, 110th Congress, May 9, 2007, p. 17-44, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-110shrg42725/html/CHRG-110shrg42725.htm> (Erişim Tarihi: 21.05.2017).

altı coğrafi muharip komutanlığı bulunmaktadır. Bunlar; Afrika (AFRICOM), Avrupa (EUCOM), Pasifik (PACOM), Kuzey (NORTHCOM), Güney (SOUTHCOM), ve Merkez Komutanlığı (CENTCOM)'dır. Ulaştırma (TRANSCOM), Özel Harekât (SOCOM), Müşterek Kuvvetler (JFCOM) ve Stratejik (STRATCOM) komutanlıklarından oluşan dört görev komutanlığı bulunmaktadır.⁶⁴

ABD Savunma Bakanlığı'nın Afrika Kıtası için sorumlulukları Ekim 2008 öncesinde üç coğrafi komutanlık arasında bölüştürülmüştü. Almanya merkezli EUCOM'un sorumluluk bölgesinde⁶⁵ 42 Afrika ülkesi vardı. Florida merkezli CENTCOM Doğu Afrika'da Afrika Boynuzu'nu oluşturanlar ülkelerin de dâhil olduğu 8 ülkeyi kapsamına almıştı. Hawaii merkezli PACOM Komor, Madagaskar ve Mauritius Adaları'ndan sorumluydu.

ABD Silahlı Kuvvetleri'nde yeni bir muharip komutanlığın oluşturulması, Başkan tarafından muharip komutanlıkların görev ve sorumluluk alanlarının belirlendiği gizlilik dereceli bir belgede, Müşterek Komuta Planı'nda (UCP) değişiklik yapılmasını gerektirir. Müşterek Komuta Planı'nda yapılacak değişiklikler genellikle ABD Genelkurmay Başkanı tarafından Savunma Bakanı'na yapılan teklif ile başlatılır. Savunma Bakanlığının incelemesini müteakip öneri, onay için Başkan'a sunulur. AFRICOM'dan önce, kurulan en yeni coğrafi komutanlık, ABD anavatanını korumak için 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra 2002 yılında kurulan NORTHCOM'dur. 1986 Goldwater-Nichold Savunma Bakanlığı Yeniden Teşkilatlandırma Kanunu gereğince Müşterek Komuta Belgesi (UCP) iki yılda bir incelenmektedir (*Public Law* 99-433). 2006 yılında yapılan inceleme neticesinde Afrika Komutanlığı kurulması önerilmiş ve 2008 yılında AFRICOM kurulmuştur.

⁶⁴ Unified Combatant Commands, U.S. Department of Defense, <https://www.defense.gov/> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

⁶⁵ İlgi alanı Batı Sahra olarak kabul edilmişti.

3.2. Muharip Komutanlıktan Fazlası

Bazı ABD Savunma Bakanlığı yetkilileri, Afrika Komutanlığını Muharip Komutanlık “artı” olarak adlandırmıştır.⁶⁶ Bu ifade, komutanlığın, geleneksel coğrafi muharip bir komutanlığın askerî harekâtı sevk ve idare yeteneği de dâhil olmak üzere tüm görev ve sorumluluklara sahip olduğunu ima etmekte, aynı zamanda istikrarlı bir güvenlik ortamı oluşturmayı amaçlayan “yumuşak güç” görevlerini kapsamakta, ilaveten karşılaşılabilecek zorlukları çözebilmek için ABD’deki diğer devlet kurumlarından geniş bir sivil teşkili de içermektedir. Eylül 2002’de yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi’ne gereğince; “ABD galip ülkelerden daha ziyade, çöküş halindeki ülkelerden kaynaklı tehdit altındadır”.⁶⁷ Savunma Bakanlığı, yabancı ülkelerdeki istikrarsızlığın ABD’nin çıkarlarına bir tehdit olduğunu belirterek, istikrar harekâtını muharebe harekâtı ile kıyaslanacak önceliğe sahip temel bir askerî görev olarak tanımlayan 16 Eylül 2009 tarihli ve 3000.05 numaralı emrini yayımladı.⁶⁸ 2008 Ulusal Savunma Stratejisi, birçok ülkenin etkin bir şekilde güvenliğini sağlayamaması ya da bölgesel güvenliğin sağlanması için ABD’nin komşularıyla ortak çalışmamasının uluslararası sisteme yönelik bir zorluk teşkil etmekte olduğunu; aynı zamanda da kontrol altına alınmazsa böyle bir istikrarsızlığın yayılabileceğini ve ABD’nin, müttefiklerinin ve dostlarının çıkarlarını tehdit edebileceğini öne sürmektedir. Dört yılda bir yayımlanan 2010 tarihli Savunma İncelemesinde bu noktalar; “çatışmaların önlenmesi, krizlerin dengelenmesi ve güvenlik sektörünün kapasitesinin geliştirilmesi Amerika’nın ulusal güvenlik yaklaşımının temel unsurlarıdır” şeklinde yinelenmiştir.⁶⁹

⁶⁶ “Pentagon: AFRICOM Won’t Boost U.S. Troop Presence on the Continent”, *Inside the Army*, February 12, 2007.

⁶⁷ “Overview of America’s International Strategy”, *The National Security Strategy of the United States*, September 2002, p. 1, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

⁶⁸ “Military Support for Stability, Security, Transition, and Reconstruction (SSTR) Operations”, *DOD Directive 3000.05*, November 28, 2005, p. 2, https://fas.org/irp/doddir/dod/d3000_05.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

⁶⁹ “Quadrennial Defense Review Report”, *U.S. Department of Defense*, 1 February

ABD Silahlı Kuvvetleri geleneksel olarak “savaşmaya ve savaşları kazanmaya” odaklanmış olsa da, “Sıfırıncı Safha” olarak isimlendirilen savunma stratejisi, Harekât Alanı Güvenlik İşbirliği (TSC) ve müttefiklerin kapasitelerinin artırılmasına vurgu yapmakta ve tehditlerin ilk algılandıkları ana yönelerek çatışmaları önlemeye doğru evirilmektedir.⁷⁰ 2010 tarihli Savunma İncelemesi (2010 QDR) güvenlik desteği üzerine stratejik vurgu yapmış ve Savunma Bakanlığı 2011 yılı bütçe talebinde (FY2011) vurguyu yinelemiştir: “ABD güvenliği, ortakların ve müttefiklerin kendi güvenlik kapasitelerini oluşturmalarına yardımcı olma çabalarımızın etkisine ayrılmaz biçimde bağlıdır... Güvenlik desteği, yeni olmamasına rağmen, temelde değişen şey, içinde bulunduğumuz şartlarda, güvenliğin sağlanmasında oynadığı rolüdür. Önümüzdeki yıllardaki güvenlik tehditlerinin ülke kuvvetinden çok ülke zafiyetlerinden çıkması olasıdır. Geleceğin stratejik manzarası ne tam savaşın ne de tam barışın olduğu gri alanda zorluk meydana getirecektir. Böyle bir ortamda, ortaklarımızın güvenlik tehditlerine tepki verebilmeleri ABD güçlerine karşı oluşacak riskleri azaltabilir ve tek başımıza ulaşamadığımız alanlarda güvenliği devam ettirebilir”.⁷¹

2010 tarihli Savunma İncelemesinde (2010 QDR) temel alarak, ABD Savunma Bakanlığı, “Savunma Stratejisi” konusunda dört stratejik

2010, p. 75.

⁷⁰ Bazı analistler askerî bir harekâtı klasik olarak dört safhada sınıflandırmışlardır. Bunlar; Caydırma/Çatışma, İnişiyatifin Ele Geçirilmesi, Kesin Sonuçlu Harekât ile Yetki ve Sorumlulukların Mahalli Otoriteye Devri safhalarıdır. ABD Savunma Bakanlığı yetkilileri “Sıfırıncı Safha” kavramını bir çatışmayı önlemek amacıyla, ilk safha öncesindeki faaliyetleri içerecek şekilde kullanmaktadır. “Barış Zamanı Angajmanı” olarak da bilinen Sıfırıncı Safha Stratejisi ve Güvenlik Alanı İşbirliği hakkında daha fazla bilgi için Bkz.: Charles Wald, “The Phase Zero Campaign”, *Joint Force Quarterly*, Issue 43, 4th Quarter 2006, <http://www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=ADA522176> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

⁷¹ “Quadrennial Defense Review Report”, U.S. Department of Defense, 1 February 2010, p. 73; “The Fiscal Year Defense Budget Request FY 2011”, Office of the under Secretary of Defense (Comptroller), U.S. Department of Defense, February 2010, http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2011/FY2011_Budget_Request_Overview_Book.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

hedef belirlemiştir: Bunlar; ”günümüz savaşlarında galip gel!”; “çatışmaları önle ve caydır!”; “çok çeşitli ihtimallere hazırlıklı ol!” ve “gücü koru ve geliştir” stratejileridir.⁷²

ABD Avrupa Komutanı General Bantz Craddock’un 2006 yılında, “Afrika, Avrupa Komutanlığı için son yıllarda güvenliğin istikrarında en büyük zorluk olmuştur ve Afrika için ayrı bir komutanlık ABD’nin politikaları ve ilişkilerine destek olma konusunda daha net bir odak ve artan bir birliktelik sağlayabilir” şeklinde ifadede bulunmuştur.⁷³ Afrika Komutanlığı’nın kurucuları ve bu komutanlığın kurulmasında olumlu görüş bildirenlerin gözüyle, ABD kurumları hem askerî hem de sivil, hem kendi aralarında hem de Afrika’daki ortakları ve diğer uluslararası aktörlerle daha etkin ve etkili bir şekilde birlikte çalışabilirse, kıtadaki daha karmaşık acil durumları önlemede daha başarılı olabilirler.

2008 Ulusal Savunma Stratejisi, askerî harekâta daha fazla sivilin katılımı ve kurumlar arasında daha fazla uyum ve en iyi şekilde icranın sağlanması da dâhil olmak üzere, ulusal güvenlik hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik bir “bütünsel devlet yaklaşımı”⁷⁴ geliştirilmesine dair askerî “müştereklik” konusundaki yeni anlayışını vurgulamıştır. 2010 tarihli Savunma İncelemesi kurumlararası ortaklığın güçlendirilmesi ihtiyacına tekrar vurgu yapmıştır. AFRICOM’un ilk komutanı General Kip Ward, ABD’nin Afrika’daki askerî rolünü, güvenlik konularında AFRICOM vasıtasıyla liderlik edecek Savunma Bakanlığı ile birlikte “üç yönlü” bir ABD hükümeti yaklaşımının bir parçası olarak gördü.

AFRICOM aynı zamanda diplomatik ilişkiler yürüten Dışişleri Bakanlığı ve kalkınma programlarını uygulayan ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) için de destekleyici bir rol oynamaktaydı.

⁷² “Quadrennial Defense Review Report”, *U.S. Department of Defense*, 1 February 2010, p. V-VI.

⁷³ Bantz John Craddock, a.g.m., <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-109shrg36311/pdf/CHRG-109shrg36311.pdf> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

⁷⁴ “Bütünsel devlet yaklaşımı” kavramı, İngilizcede “*whole-of-government approach*” olarak kullanılmaktadır.

AFRICOM'un insani ve sivil yardım faaliyetleri, ABD hükümetinin diğer faaliyetlerini tekrar etmekten öte tamamlayıcı ve güvenlik bakımından destekleyicidir. AFRICOM, hem ABD dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi, hem de AFRICOM stratejik harekât alanında ABD menfaatlerinin gerçekleştirilmesi için bu tür destek faaliyetlere ihtiyaç duymakta ve ev sahibi ülkede ABD Büyükelçileri ve USAID yöneticileri ile koordineli olarak çalışmaktadır.

Afrika Komutanlığı'nın görevi, en çok Orta ve Güney Amerika'daki ABD askerî teşebbüslerinden sorumlu olan Güney Komutanlığı ile karşılaştırılmıştır. SOUTHCOM'un Savunma Bakanlığı tarafından belirlenen görevi, güvenlik iş birliği, narkotik karşıtı operasyonlar, insani yardım ve bölgedeki insan hakları girişimleri için izleme ve destek yoluyla ABD'nin ileri savunmasını sağlamaktır. SOUTHCOM gibi AFRICOM, ABD'nin stratejik çıkarlarıyla ilgili olup, geleneksel olarak muhtemel savaşta harekâta hazır olmak için daha fazla odaklanmış olan EUCOM, CENTCOM ve PACOM'un aksine, savaşla ilgili olmayan bir dizi işlemi denetlemektedir. Bir Savunma Bakanlığı yetkilisi, önümüzdeki 50 yıl boyunca Amerikan birliklerini Afrika dışında tutması durumunda, ABD hükümetinin bu komutanlığın başarılı olduğunu düşünebileceğini ileri sürmüştür.⁷⁵

3.3. Yapısı ve Kapsama Alanı

AFRICOM'un nihai olarak nerede konuşlanacağı konusunda önemli bir tartışma olmuştur. AFRICOM'un kurulmasından önce EUCOM, karargâhı ABD dışında bulunan tek coğrafi muharip komutanlıktı. AFRICOM'un sorumluluk alanında bulunan ülkelerin çoğunun daha önce EUCOM'un sorumluluğunda olduğu ve bunun sonucunda Afrika konularında çalışan personelin çoğunluğunun zaten EUCOM'un Stuttgart'taki karargâhında bulunduğu göz önüne alındığında, Savunma Bakanlığı ilk başlarda AFRICOM'un karargâhının

⁷⁵ Christopher Ryan Henry, "AFRICOM", Advisory Committee on Voluntary Foreign Aid Public Meeting, May 23, 2007, p. 25, https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1868/052307_fullreport.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

Almanya'daki Amerikan üssünde bulunmasına karar vermiştir.⁷⁶

Savunma Bakanlığı yetkilileri, AFRICOM'un hâlen gelişmekte olduğunu vurgulamaktadır. Komutanlığın yapısı ve ilgi sahası ile ilgili bazı ayrıntılar hâlen incelenmektedir. AFRICOM'un nihai karargâh konusuyla ilgili bir karar, komutanlığın uzun vadeli operasyonel gereksinimlerini daha iyi anlamasını sağlamak için 2012 yılına ertelenmiş, 2012 yılında da bir karar çıkmamıştır. Konuyla ilgili söylentiler 2016 yılına kadar devam etmiştir. ABD Savunma Bakanlığı tarafından başlangıçta öngörüldüğü üzere AFRICOM Karargâhı'nın Afrika'ya taşınması konusunun 20-30 yıl daha gerçekleşmeyeceği değerlendirilmektedir.⁷⁷ Savunma Bakanlığı yetkilileri ilk başlarda Afrika'daki alt bölge ofislerinin kurulmasını düşünürken, Dışişleri Bakanlığı'nın buna karşı çıktığı bildirilmiştir. Yetkililer, Afrika'da yeni askerî üs kurma planlarının olmadığını vurgulamaktadır.⁷⁸ AFRICOM'un kurulması, kıtadaki askerî üs kurma veya birlik konuşlanmasında bir değişikliği değil, teşkilatla ilgili bir değişimi yansıtmaktadır.⁷⁹

Hâlihazırda Savunma Bakanlığı, Birleşik Müşterek Görev Kuvveti-Afrika Boynuzu Komutanlığı'nın konuşlandığı Cibuti Lemonnier Kışlası İleri Harekât Üssünde, 2000'den fazla asker ve sivil personel ile birlikte yarı-daimî konuşlu birlik bulundurmaktadır. Bu tesis ABD'nin Aden Körfezi'ndeki askerî harekâtına ve Savunma Bakanlığı'nın

⁷⁶ Savunma Bakanlığı 2007-2009 arasında Stuttgart'taki tesislerin AFRICOM için yenilenmesine yaklaşık 140 milyon ABD Doları harcamıştır.

⁷⁷ Kongredeki bazı kişiler AFRICOM karargâhının ABD'ye taşınması için baskı yapmış, dönemin AFRICOM Komutanı, AFRICOM'un ABD'de konuşlanmasının uzun dönemde maliyet etkin olmayacağını açıkça ifade etmiştir. Hâlihazırda bu konuda bir çalışma olmadığı, 2016 yılına kadar konuyla ilgili spekülasyonlar olmakla birlikte, 2017 yılında karargâhta birçok inşaat faaliyetinin başladığı bilgisine ulaşılmıştır. Karargâhın en az 20-30 yıl daha Stuttgart'ta konuşlu kalacağı değerlendirilmektedir.

⁷⁸ Hint Okyanusu'nda Diego Garcia adasındaki ABD askerî tesisleri, PACOM'un sorumluluk alanı dâhilinde kalacaktır.

⁷⁹ DOD, "News Briefing with Principal Deputy Under Secretary Henry From the Pentagon", April 23, 2007.

Yemen'deki hedeflerine destek sağlamaktadır.⁸⁰ ABD ordusu, konuşlanma iznini 2020'ye kadar uzatmıştır. Cibuti hükümeti ile Lemonnier için beş yıllık kira sözleşmesi yapmaktadır. AFRICOM'un diğer İleri Harekât Üssü, İngiltere'nin Güney Atlantik'teki Ascension Adası'ndadır. ABD'nin İspanya-Rota, İtalya-Sigonalla, Antiller-Aruba, Yunanistan-Souda Körfezi ve Almanya-Ramstein'deki tesisleri lojistik destek tesisleri olarak AFRICOM'a hizmet vermektedir. ABD Ordusu Afrika'da birkaç yabancı hava üssünü ve limanını kullanabilmektedir. Birkaç bölgede bazı yerel askerî birlikler tarafından kullanılan tesisler kurmuştur. 1990'larda Somali'deki müdahalelerini desteklemek için Kenya'daki tesislerini kullanmış ve günümüzde hâlen terörle mücadele harekâtı için bu tesisleri kullanmaya devam etmektedir. ABD Savunma Bakanlığı bu tesisleri "Nilüfer" çiçeği ya da Ortak Güvenlik Bölgeleri olarak adlandırmakta, Botswana, Cezayir, Gabon, Gana, Kenya, Mali, Namibya, Sao Tome ve Principe, Sierra Leone, Tunus, Uganda ve Zambiya'daki üslere erişim izni bulunmaktadır.

AFRICOM, Etiyopya'daki Afrika Birliği karargâhında, Nijerya'daki Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu genel merkezinde, Gana'daki Kofi Annan Uluslararası Barış Gücü Eğitim Merkezi'nde ve Kenya'daki Uluslararası Barış Destek Eğitim Merkezi'nde hâlihazırda askerî irtibat görevlileri (LNO) bulundurmaktadır. Bu görevler genişleyebilir ve diğer bölgesel organizasyonlara ek irtibat büroları bağlanabilir.

3.4. İnsan Gücü

Savunma kaynaklarının ve personelin Irak ve Afganistan'daki angajmanlar nedeniyle azaldığı bir dönemde yeni komutanlığı yönetmek zorlu bir işti. Komutanlık karargâhında ihtiyaç duyulan personel sayısı değişirken, Savunma Bakanlığı yetkilileri istihbarat mimarisini destekleyecekler hariç ortalama 500 ila 1000 arasında personele ihtiyaç duyulacağını tahmin ediyorlardı. AFRICOM Ekim 2008 itibarıyla istihbarat ve diğer destek gereksinimleri de dâhil olmak üzere

⁸⁰ "Statement of General Ward before the House Armed Services Committee", *U.S. Africa Command 2010 Posture Statement*, March 10, 2010.

1.300 civarında karargâh personeli çalıştırabilme yetkisine sahip olmuştur.⁸¹ AFRICOM yetkililerine göre, kısıtlı zaman içerisinde operasyonel kapasitenin tamamını karşılamak çok zordu ve tam harekât yeteneğinin kazanılması planlanan tarihe kadar kapasitenin yüzde 75'inden azı doldurulmuştu. Komutanlığa EUCOM, CENTCOM ve PACOM'dan tahmini 270 personel transfer edildi. AFRICOM'un karargâhında yaklaşık 1.200 personel ve istihbarat desteği sağlayan yüzlerce ek görevli bulunmaktaydı.

Silahlı Kuvvetler (Kara, Donanma, Hava ve Deniz Kuvvetleri) karargâhlarının her birinde AFRICOM'u destekleyen 100 ila 300 personel bulunmaktadır.⁸² Aslında, Kuvvetler hem AFRICOM karargâh gereksinimlerini aynı zamanda da hem de kendi kuvvetlerinin personel ihtiyacını karşılamaktadır. Küçük bir Deniz Kuvvetleri Hava Yer Görev Gücü (*Marine Air Ground Task Force/MAGTF*) haricinde, kuvvetlerin Afrika'daki faaliyetleri için belirlenmiş gücü bulunmamaktadır. İhtiyaç Küresel Kuvvet Yönetimi ve Kuvvetler İsteği Sistemi (*Global Force Management and Request for Forces system*) aracılığıyla karşılanmaktadır. AFRICOM verilerine göre, 2010 yılı itibarıyla, Mısır haricinde, AFRICOM bünyesinde ABD askerî konuşlanması yaklaşık 3500 askerden oluşmaktaydı. Bu rakam; Afrika Boynuzu Birleşik Müşterek Görev Gücünde (*Combined Joint Task Force / CJTF-HOA*) görevli 2000 personeli de kapsıyordu. Ayrıca değişimli

⁸¹ AFRICOM'da, irtibat personeli kadroları hariç 01 Ekim 2008 tarihi itibarıyla 628 askerî, 318 sivil, 13 kurumlar arası personel görevlendirilmiştir. Bu rakamlar onaylanan FY2009 bütçesindeki 639 askerî, 665 sivil ve 52 kurumlar arası kadrodan azdır. AFRICOM'un onaylanan kadrosu için Bkz. "Force Structure: Preliminary Observations on the Progress and Challenges Associated with Establishing the U.S. Africa Command", GAO-08-947T, Government Accountability Office, July 15, 2008, p. 12, <http://www.gao.gov/assets/130/120611.pdf> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).

⁸² AFRICOM'un dört kuvvet bileşeni bulunmaktadır. Bunlar ABD Kara Kuvvetleri Afrika (USARAF), ABD Deniz Kuvvetleri Afrika (NAVAF), ABD Hava Kuvvetleri (AFAFRICA). Müşterek alan özel harekât komutanlığı da Özel Harekât Komutanlığı Afrika (SOCAFRICA) olarak adlandırılmaktadır. Bu komutanlıklar, sırasıyla, İtalya-Vicenza, İtalya-Napoli, Almanya-Stuttgart, Almanya-Ramstein ve Almanya-Stuttgart'ta bulunmaktadır.

olarak her yıl düzenlenen tatbikat, harekât, güvenlik iş birliği faaliyetleri ile çeşitli konferans ve toplantılara katılan personel de bu miktara dâhildi.⁸³

4. Bütünsel Devlet Yaklaşımı (*Whole of Government Approach*)

AFRICOM istikrarlı bir güvenlik ortamı oluşturmayı amaçlayan, yumuşak bir görev gücüne ve diğer ABD devlet kurumlarına nazaran daha fazla personele sahip bir Coğrafi Komutanlıktır. 2007 yılında konumu ve misyonu üzerine hem Afrika hem de ABD'deki büyük tartışmalara rağmen kurulmuş ve 2007-2012 döneminde olgunlaşmıştır. Komutanlığın büyüklüğü ve ABD ulusal güvenlik/dış politikasındaki rolü hakkında ABD içinde kurumlararası bir endişe de oluşmuştur.

AFRICOM'un yapılandırılmasını gerekli kılan önemli iki jeopolitik gerekçe mevcuttur. Bunlar; Afrika'daki devlet dışı aktörlerden (teröristler ve suçlular) kaynaklı asimetrik tehditler ve özellikle 9/11 olayları sonrası bunların artışı ile kıtanın hem stratejik doğal kaynaklar açısından ve hem de büyüyen pazar olarak dünyadaki artan ekonomik önemidir.⁸⁴ AFRICOM'un kurulmasındaki iki önemli operasyonel sebep ise; ABD Merkez ve Avrupa Komutanlığı'nın 2000'lerin ortalarından 2007 yılına kadar Irak ve Afganistan'daki mücadelede bulunması ve mücadeleye destek vermesi nedeniyle aşırı yüklenmesi ile Afrika'daki artan çatışma ve krizlerdir.⁸⁵

Jeopolitik düşüncedeki dört entelektüel değişiklik AFRICOM'un yapılandırılmasını şekillendirmiştir. Bunlar; birbirine bağımlı güvenlik ve kalkınmanın tanımlanması; çatışmanın önlenmesine ve istikrarın sağlanmasına yeni bir vurgu; insan güvenliği kavramının ortaya çıkışı

⁸³ Felix Njini, "Africa: Final Conquest For Pentagon's Global Military Sphere of Influence", *Global Research*, September 06, 2011, <https://www.globalresearch.ca/africa-final-conquest-for-pentagon-s-global-military-sphere-of-influence/26411> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).

⁸⁴ David E. Brown et al, *How China's Advance in Africa is Underestimated and Africa's Potential Underappreciated*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, PA, September 2012, p. 21.

⁸⁵ Milady Ortiz, *a.g.m.*, p. 3.

ve buna yönelik sorumluluklar (*responsibility to protect / R2P*); artan müştereklik ihtiyacı veya kurumlar arası iş birliğine yönelik Tüm Hükümet Yaklaşımıdır (*Whole of Government Approach*).⁸⁶

Artan müştereklik ihtiyacı veya kurumlararası iş birliğine yönelik “Bütünsel Devlet Yaklaşımı” ABD dış politikasında önemli bir entelektüel değişimdir. Bu kavram ABD ulusal güvenlik ve dış politikasında günümüz ihtiyaçlarına yönelik gelişmiş bir yönetim entegrasyonuna vurgu yapmaktadır.

ABD Kongresi, AFRICOM da olduğu gibi diğer tüm coğrafi muharip komutanlıklarda kurumlararası koordinasyonu sağlamak üzere bir üst düzey temsilcinin diğer kurumlarda görevlendirilmesini, sivil kurumların coğrafi muharip komutanlıklarda daha fazla hizmet sunumuna izin verecek şekilde yasal düzenleme yapılmasını, personel değişimini kolaylaştırmak için kurumlararası maliyet paylaşımı ilkelerinin gözden geçirilmesini gerektiren yeni Goldwater-Nichols tipi mevzuat⁸⁷ çalışmasını savunmaktadır.

AFRICOM, yönetici konumunda üst düzey sivillerden ve sivil yetenekten istifade eden yeni yapısı ile kurumlararası üst düzey yetkililere birçok noktada görev veren bir yıllık planlama döngüsünde yer alarak Afrika’daki ABD Büyükelçilikleri stratejik planlarıyla bütünleşik çalışmalara başlamıştır.

“Yeni Müştereklik”, “Bütünsel Devlet Yaklaşımı” ve “Üç Boyutlu

⁸⁶ David E. Brown, “Africom at 5 Years: The Maturation of a New U.S. Combatant Command”, The U.S. Africa Command (AFRICOM), US Army War College Strategic Studies Institute, U.S. Department of Defense, Carlisle, PA, 2013, p. 11-17.

⁸⁷ Vietnam Savaşı’nda yaşanan kuvvetler arası koordinasyon problemleri üzerine ABD Başkanı Reagan 1985 yılında ABD Silahlı Kuvvetlerin komuta yapısının yeniden düzenlenmesini istedi. Askerî çevrelerde Goldwater-Nichols Yasası olarak bilinen 1986 tarihli yasa ile Pentagon’un teşkilatı ve işlevinde kapsamlı bir değişiklik yapıldı. Dünya coğrafyası altı bölgeye ayrıldı, ilaveten üç temel askerî fonksiyon alanı belirlendi (ulaşım, özel operasyonlar, stratejik işler) ve dokuz adet müşterek muharip komutanlık kuruldu. Her birinin başına orgeneral rütbesinde muharip bir komutan atandı. Komuta kontrol olabilecek en basit şekle indirildi (Başkan-Savunma Bakanı-Müşterek Muharip Komutan).

Kurumlararası İşbirliği”, 1990’larda Balkanlar’da alınan ve 2000’lerin başında Irak ve Afganistan’da tekrarlanan derslere dayanarak 2000’li yılların ortasında Savunma Bakanlığı tarafından benimsenen anlayışı ifade eden kavramlardı. Yeni müştereklik anlayışı, diğer bir ifadeyle bütünsel devlet yaklaşımı ile ulusal güvenlik hedeflerine ulaşmaya yönelik yaklaşımlardı.

Savunma Bakanlığı ayrıca, güvenlik için üç boyutlu yaklaşım olarak da bilinen yeni müştereklik veya bütünsel devlet yaklaşımının bir alt kümesini de benimsedi. Bu yaklaşım ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı liderliğinde kalkınmanın ve Dışişleri Bakanlığı liderliğinde diplomasi ve çatışmanın öngörülmesi ve önlenmesinde savunmanın rolüne vurgu yapıyordu. Savunma Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ile diğer kurumlar arasındaki koordinasyonun kolaylaştırılması için 2006 yılında rehber niteliğindeki “Kurumlararası İşbirliği Müşterek Yayını” yayımladı.⁸⁸ 2008 tarihli ABD Ulusal Savunma Stratejisi de bu iki konseptte vurgu yaptı.

AFRICOM’un kuruluşuna esas teşkil eden dördüncü entelektüel değişim (kurumlararası müşterekliğe ya da kurumlararası iş birliğinde bütünsel devlet yaklaşımına gitgide daha fazla ihtiyaç duyulması) AFRICOM’daki kurumlararası ekibin diğer iki coğrafi muharip komutanlığa (Güney ve Pasifik Komutanlığı) kıyasla daha yararlı olmasından kaynaklanmıştır.⁸⁹

⁸⁸ Joint Publication 3-08, Interorganizational Cooperation, Joint Chiefs of Staff, US, 12 October 2016, p. II-2, II-3, https://fas.org/irp/doddir/dod/jp3_08.pdf (Erişim Tarihi: 16.08.2017).

⁸⁹ 11 Eylül 2001’den altı hafta sonra, Savunma Bakanı Rumsfeld, Müşterek Komutanlıklar seviyesinde Kurumlararası Müşterek Koordinasyon Grupları’nın oluşturulmasına izin verdi. Bu yazı sadece AFRICOM’u Güney ve Pasifik Komutanlıkları ile mukayese ediyordu. Bununla birlikte, Merkezî Komutanlık, ilk olarak 20 Kasım 2001’de Terörizme Karşı Müşterek Kurumlararası Görev Kuvvetini (*Joint Interagency Task Force-Counterterrorism*) oluşturduğunda, aslında Müşterek Komutanlıklar düzeyinde ilk kurumlararası Müşterek Koordinasyon Grubu’nu oluşturmuştu. 2003 yılı Şubat ayına gelindiğinde, bu Merkezî Müşterek Komutanlık Grubunun Enerji Bakanlığı, Hazine’nin Yabancı Yardım Kontrol Ofisi, İç Gelir Servisi ve Devletin Uluslararası Bilgi Programları

AFRICOM, geleneksel bir coğrafi muharip komutanının tüm görev ve sorumluluklarına sahip olduğu için yaygın olarak “Coğrafi Muharip Komutanlık (Artı)” (*Geographic Combatant Command/CCMD Plus*) olarak adlandırılmıştır. Ayrıca, istikrarlı bir güvenlik ortamı oluşturmayı amaçlayan daha geniş bir yelpazede “yumuşak güç” görevi icra edebilmek maksadıyla, sivil-askerî işlerden sorumlu bir sivil komutan yardımcısı da dâhil olmak üzere, diğer ABD hükümet kuruluşlarından nispeten daha fazla personel bu komutanlık bünyesinde görevlendirilmiştir.⁹⁰

AFRICOM Coğrafi Muharip Komutanlık (Artı) olarak adlandırılan ilk muharip komutanlık olsa da, son yıllarda tüm coğrafi muharip komutanlıklar yumuşak güce ve gelişmekte olan kurumlararası eşgüdümeye daha fazla vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte, AFRICOM diğerlerinden farklı bir teşkilata sahipti. AFRICOM’un 2007’de teşkil edilmesinden önce ABD Savunma Bakanlığı yetkilileri, askerî gücü diğer ABD devlet kurumlarıyla daha iyi senkronize edebilmek için AFRICOM karargâhının dörtte üçünün ABD Savunma Bakanlığı asker ve sivil personelinden, dörtte birinin ise diğer ABD devlet kurumlarından olmasını amaçladıklarını belirtmişlerdir.⁹¹

Kurumlararası iş birliği kapsamında ABD Savunma Bakanlığı, AFRICOM karargâhını sivil-asker iş birliğinden sorumlu Komutan Yardımcısı ve Dış Politika Danışmanı’nın yanı sıra üst düzey 11 Dışişleri

Bürosu da dâhil olmak üzere 54 askerî olmayan birimden personeli bulunmaktaydı. Aslında bu, AFRICOM’unkinden daha büyük bir kurumlar arası müştereklilik; ancak Merkez Komutanlığın teşkilatına oranla daha küçüktü. Temmuz 2004’te, Merkez Komutanlık Müşterek Grubu doğrudan Komutan Yardımcısına rapor vermeye başladı. Ağustos 2014’te Merkezî Komutanlık harekâta odaklanan bir “Kurumlararası İcra Yönlendirme Grubu” oluşturdu. Komutanın Siyasi Danışmanı ve Komutan Yardımcısı’nın eş başkanlığında hareket eden bu grup, kurumlararası koordinasyon çabalarına rehberlik etmeyi amaçlıyordu.

⁹⁰ Lauren Ploch, “African Command: U.S. Strategic Interest and the Role of the U.S. Military in Africa,” Washington, DC: Congressional Research Service, July 22, 2011, p. 4-5.

⁹¹ “Actions Needed to Address Stakeholder Concerns, Improve Interagency Collaboration and Determine Full Costs Associated with the U.S. Africa Command”, GAO-09-181, Washington, DC, GAO, February 2009.

Memuru ile desteklemiştir. Buna ek olarak, Afrika Boynuzu Birleşik Müşterek Görev Kuvveti ve ilave olarak Afrika Özel Kuvvetler Komutanlığı da dâhil olmak üzere AFRICOM'un altı unsur komutanlığının her biri, genellikle Dış Politika Danışmanı olarak görev yapan Büyükelçi/Konsolos (FS-1) seviyesinde bir Dış İşleri Görevlisine sahiptir.

AFRICOM'da üç boyuttan birini temsil eden diğer ajans, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansıdır ve Stuttgart'ta üç personeli görev yapmaktadır. Kıdemli Gelişim Danışmanı doğrudan komutana rapor vermektedir.⁹² AFRICOM, ABD Savunma Bakanlığı ve USAID dışındaki kurumlararası oyuncular açısından, 2013 yılı itibarıyla 11 hükümet departman ve ajansından 20'den fazla personele sahiptir (Tarım, Enerji, Ticaret, Ülke Güvenliği, Ulaştırma Güvenliği İdaresi, Sahil Güvenlik, Merkezî İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Ajansı Direktörlüğü de dâhil İstihbarat Kurumları).⁹³ Bu kurumlararası temsilcilerin birçoğu AFRICOM'da irtibat görevlisi olarak, bir kısmı da gizli olarak görev yapmaktadır.⁹⁴

Oluşturulan kurumlararası timleri karargâhında ve unsur komutanlıklarında görevlendirmek, AFRICOM'un bütünsel devlet yaklaşımına bağlılığının tamamı değildir. AFRICOM, 2010-2013 yılları arasında Afrika'daki ABD elçiliklerine entegre olan ABD Savunma Bakanlığı personelinin sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde diğer kuruluşlarda görev yapan Savunma Bakanlığı personeli ile birlikte AFRICOM'un karargâhı ve unsur komutanlıklarında kurumlararası temsilcilik görevi yapan bu personel

⁹² Uluslararası Gelişim Ajansı Savunma Bakanlığının bir birimidir. Başkanı Dışişleri Bakan Yardımcısına eşdeğer konumdadır ve doğrudan Dışişleri Bakanına rapor verir.

⁹³ GAO Report: GAO-09-181, "GAO Defense Management Actions Needed to Address Stakeholder Concerns, Improve Interagency Collaboration, and Determine Full Costs Associated with the U.S. Africa Command", United States Government Accountability Office, February 2009, p.30-31, <http://www.africom.mil/doc/9187/gao-report-issues-related-to-us-africa-command> (Erişim Tarihi:14.08.2017).

⁹⁴ Donna Miles, "AFRICOM's Makeup Promotes 'Whole-of-Government' Approaches," American Forces Press Service, July 2, 2012 (Erişim Tarihi: 14.08.2017).

yeni tip müştereklik anlayışının görünen yüzünü oluşturmaktadır. Bu yeni Savunma Bakanlığı personelinin bazıları, genellikle Savunma İstihbarat Teşkilatı'ndan (DIA) gelen Savunma Ataşeleri'dir. Bununla birlikte, yarbay ya da albay rütbesinde; Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri dış alan subaylarından oluşan ve Afrika uzmanı olarak yetiştirilen yeni personelin çoğu yeni teşkil edilen ya da mevcut Güvenlik İşbirliği Ofisleri'ne yerleştirilmektedir. Büyükelçilikler bünyesinde Devlet kurumları, USAID ve diğer kurumlardan oluşturulan ülke timleri, Büyükelçilikte görevli meslektaşları ile günlük olarak etkileşimde bulunmaktadır.

5. Dış ve Güvenlik Politikasında AFRICOM'un Rolü

ABD'nin Afrika Politikası AFRICOM ile özdeşleşmiştir. Savunma Bakanlığı ABD'nin millî menfaatlerini sağlamak için Afrika'da çok çeşitli faaliyetler icra etmektedir. Operasyonel faaliyetler, insani yardım,⁹⁵ barışı koruma, terörle mücadele çabaları, cezai yaptırımlar, sivil tahliye (NEOs) ve deniz engelleme harekâtını (MIAs) içermektedir; fakat bunlarla da sınırlı değildir.

Geleneksel askerî harekâta ek olarak, ABD ordusu güvenlik ve istikrar sağlamak için Afrika'nın askerî güçlerini kendi ülkelerine ve bölgelerine yönelik faaliyette bulunabilecek şekilde kapasitelerini arttırmaya yönelik çaba sarf etmektedir. ABD Savunma Bakanlığı tarafından yürütülen bu girişimlerin birçoğu, Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen "demokrasi ilkelerine, insan haklarına saygıya ve hukukun üstünlüğüne yardım eden" dış askerî yardım programlarının bir parçasıdır.⁹⁶ Finansmana ek olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı uygulanan bu programlara rehberlik yapmaktadır. ABD ordusu kıta üzerinde icra edilen BM Barışı Koruma görevlerine de danışmanlık

⁹⁵ William Ward, "The House Appropriations Committee at a hearing on the U.S. Africa Command", March 19, 2009, <http://www.africom.mil/media-room/transcript/6558/transcript-ward-testifies-to-house-appropriations-> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).

⁹⁶ ABD Dış Askerî Eğitim Programları hakkında daha detaylı bilgi için Bkz. Department of State, <http://www.state.gov/t/pm/rls/rpt/fmrpt> (Erişim Tarihi: 27.02.2018).

yapmaktadır. Birleşik Müşterek Görev Kuvveti-Afrika Boynuzu'ndaki ABD askerî danışmanları Sudan'a ve Somali'ye yerleştirilen barış gücü askerlerine yardım etmektedir. ABD Kuvvetleri, Birleşik Müşterek Değişim Eğitimi (JCET) gibi programlarla Afrika ülkeleri silahlı kuvvetleri ile düzenli olarak çeşitli ikili ve çok taraflı ortak tatbikat icra etmektedir. ABD kuvvetleri, afet yardım ve deniz güvenliği eğitiminin bir parçası olarak da tatbikatlar yapmaktadır.

Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi (*Africa Center for Strategic Studies/ACSS*) ABD Savunma Bakanlığının beş stratejik merkezinden birisi olarak 1999 yılında kurulmuştur. İyi bir yönetim ve demokratik değerlerin geliştirilmesi, terörün ideolojik desteğine karşı koyma, Afrika savunma ve bölgesel güvenlik iş birliğini teşvik etmek amacıyla; Afrika, ABD ve Avrupa askerî ve sivil yetkilileri için çeşitli akademik faaliyetler yürütmektedir. Merkezi Washington DC'de bulunan ACSS'nin, Dakar, Senegal, Addis Ababa ve Etiyopya'da büroları bulunmaktadır.

ABD, ABD Savunma Güvenlik İşbirliği Ajansı tarafından uygulanan Yabancı Askerî Satışlar (*Foreign Military Sales/FMS*) programı vasıtasıyla Afrika hükümetlerine askerî teçhizat satmaktadır.⁹⁷ ABD Hükümeti ayrıca Yabancı Askerî Finansman (*Foreign Military Sales/FMF*) programı aracılığıyla bu tür ekipman satın alımlarını finanse etmek için yabancı hükümetlere kredi sağlamaktadır. ABD, bu kredilerin Afrika ülkeleri tarafından geri ödenmesini istememektedir. Afrika Sahil ve Sınır Güvenliği Programı (*African Coastal and Border Security Program/ACBSP*) ve İhtiyaç Fazlası Savunma Malzemesi (*Excess Defense Articles/EDA*) programı ve Savunma Bakanlığı özel yetkilileri aracılığıyla Afrika ülkelerin için teçhizat sağlanmaktadır.

ABD'nin Afrika'daki terörle mücadele stratejisi bir tarafta terörizmin kaynağını, diğer tarafta da özellikle hava saldırıları ile terörist

⁹⁷ Richard F. Grimmett, "CRS Report R41539, U.S. Arms Sales: Agreements with and Deliveries to Major Clients, 2002-2009", Congressional Research Service, December 20, 2010, <https://www.hsdl.org/?view&did=12004> (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

hedeflerin yok edilmesini kapsamaktadır. ABD bu tehditlerle⁹⁸ mücadelede kıtada kurumsallaşmış yapılardan da istifade etmektedir. Bu yapılardan biri olan ve Afrika'nın entegrasyon sürecinde üçüncü kurumsallaşma olarak kabul edilen Afrika Birliği (AfB) ile kıtada yaşanan çatışmaların önlenmesine yönelik Birlik bünyesinde oluşturulan Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi (ABGM/APSA) kuşkusuz kıtasal ve dolaylı olarak küresel güvenliğe katkı sağlamaktadır.⁹⁹ ABGM, 9 Temmuz 2002'de kabul edilen Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Konseyi'nin (AfBBGK) Kuruluşuna Dair Protokol ile oluşturulmuştur.

Farklı türden çatışmaların yaşandığını Afrika'da çatışmalar; bir hükûmet ile hükûmet dışı taraf arasında, bir hükûmet ile hükûmet dışı taraf arasında yabancı dahli olan, devlet dışı, devletler arası, devlet sistemi dışındaki bir bölge için çatışma olarak ifade sınıflandırılmaktadır. Afrika'da yaşanan çatışmalarda çoğu sivil milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, ülke ekonomileri bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Afrika Birliği Örgütü'nün dönüşümü sonrasında yeni bir oluşum olarak 1963'te kurulan Afrika Birliği (AfB), Kurucu Yasa'nın 133'üncü maddesinde belirtilen diğer hedeflerin yanı sıra, üye ülkelerin ve bölgesel ekonomik toplulukların entegre edildiği Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi (ABGM) ile kıtada kalıcı barış ve güvenliğin sağlanmasına, çatışmaların önlenmesine yönelik çabalarını sürdürmektedir.¹⁰⁰

AfB, yasal dokümanları ve oluşturduğu kurumsal yapıyla kıtadaki entegrasyonu güçlendirecek zemini oluşturmasına rağmen, kalıcı barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kıtasal uygulamaları etkinleştirmek için insan kaynağı, mali ve lojistik alandaki yetersizliğini

⁹⁸ Soner Karagül, İbrahim Arslan, "Afrika'da Barış ve Güvenliğin İnşasında Kıtasal Yaklaşım: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi", *Güvenlik Stratejileri*, Yıl: 10, Sayı: 19, p. 59. "Afrika'ya yönelik genel güvenlik tehditleri, Afrika Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası Deklarasyonu'nda alt bölgelerdeki ülkelerin tamamında, bir kısmında veya birinde meydana gelen ve kıtanın genel savunma ve güvenlik çıkarlarına yönelebilecek tehditler olarak tanımlanmıştır."

⁹⁹ Karagül ve Arslan, *a.g.m.*, s. 63.

¹⁰⁰ *A.g.m.*, s. 61.

gidermenin yanı sıra, bölgesel mekanizmaları geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Kıta gerçekleri göz önünde bulundurulduğunda AFB'nin, uluslararası toplumun desteğiyle ABGM çerçevesinde Afrika'nın güvenlik sorunlarının çözümünde önemli bir aktör olduğu öngörülmektedir.¹⁰¹

ABGM, çatışmaları önlemeye, barış ortamı yaratmaya ve kıtada güvenliği sağlamaya yönelik birleştirilmiş yapıları, normları, kapasiteleri ve prosedürleri ifade etmektedir. ABGM kıtasal, bölgesel ve ulusal düzeyde birbiriyle ilintili bir yapıdan oluşmaktadır. AFB'ye üye devletler, ulusal düzeyde çatışma yönetimi ile ilgili yeteneklerin büyük çoğunluğuna sahiptir. ABGM, bölgesel düzeyde kıtadaki bölgesel ekonomik topluluklara dayanmaktadır. Asıl hedefleri ekonomi, ticaret ve entegrasyon politikalarını uyumlaştırma olmasına rağmen bu topluluklardan güvenlik ve politik amaçlar için de yararlanılmaktadır.¹⁰²

ABD, güvenlik ortamını optimize etmek ve ABD büyükelçiliklerine ve konsolosluklarına yerleştirilen askerî istihbarat destek timleri aracılığıyla aşırı ideolojileri engellemek ve güvenlik ortamının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla Bilgi Harekâtı (*Information Operations/IO*)'na önem vermektedir. Bu faaliyetlerin ABD Savunma Bakanlığı'nın görevleri içinde mi olacağı, yoksa diğer ABD temsilcilikleri tarafından mı idare edileceği konusunda iç tartışmalar yaşanmaktadır.

ABD Savunma Bakanlığı yetkilileri, AFRICOM'un, Afrika güvenlik güçlerine eğitim ve destek sağlayan İngiltere ve Fransa gibi devletlerin yanı sıra, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı, Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Merkezî İstihbarat Teşkilatı ve Federal Soruşturma Bürosu gibi ABD temsilcilikleri ile iyi iş birliği sağladığını ileri sürmektedir. Savunma Bakanlığı, Afrika Komutanlığı'nın, ABD ordusunun bölgedeki varlığının, ABD Birleşik Müşterek Görev Gücü-Afrika Boynuzuna dayandığını belirtmektedir.

¹⁰¹ A.g.m., s. 63.

¹⁰² A.g.m., s. 69.

ABD'nin Afrika'da yeni bir Komutanlık kurulması konusundaki isteği bazı kaygılara rağmen büyük oranda olumludur. Afrika'da ise komutanlıkla ilgili algı daha karışıktır. ABD'nin AFRICOM'u kurma isteği üzerine bazı endişeler vardır ve bazı Afrikalılar bu hareketin bölgeye askerî açıdan hâkim olmak için yeni bir sömürge çabası olmasından endişe duymuşlardır ve bu endişe hâlen devam etmektedir. Somali'de meydana gelen ABD hava saldırıları ve ABD'nin Etiyopya'nın askerî müdahalesine verdiği destek, konuya ilgili endişeleri artırmıştır. Genel kanı, ABD'nin Afrika'daki terörle mücadele çabalarının, teröristleri yakalamak ve Afrika petrolüne erişimi sağlamak olduğu şeklindedir.¹⁰³

AFRICOM, Afrika'da sadece birkaç devlet tarafından temkinli bir iyimserlikle karşılanmıştır. Bunlar, Amerika'nın Afrika'ya ilgisini, kıtanın sorunlarına potansiyel kaynak, eğitim ve yardım sağlayacak olumlu bir gelişme olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte ABD'nin kıtaya askerî yardımları son yıllarda oldukça artmış ve Afrika'daki askerî eğitim programları düzenli bir şekilde artmaya devam etmektedir. AFRICOM kurulmasıyla birlikte, EUCOM ve CENTCOM'dan devraldığı güvenlik görevlerine ilaveten yeni programlar başlattığından, ABD yetkilileri Afrika hükümetleri ve halkı arasında AFRICOM'un anlaşılması için stratejik iletişim gayretlerine devam edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

2009'dan itibaren AFRICOM, Afrika paydaşları ile daha tutarlı ve kapsamlı bir iletişim stratejisi kullanmıştır. AFRICOM'un ilk komutanı General Ward, kamuoyuna defalarca komutanlığın bir eğitim ve öğrenme organizasyonu olduğunu vurgulamıştır. Karizmatik ve girişken bir Afro-Amerikalı olan Ward, Afrika ordularındaki mevkidaşlarıyla ve Afrika halkıyla bağ kurmada oldukça etkili oldu. AFRICOM ikinci komutanı General Ham, komutanlığın göreviyle ilgili halka yönelik açıklamalarında tutarlı olmaya özen gösteriyordu. General Ham hem ifadelerinde hem de halka açık konuşmalarında sık sık "Hızlı gitmek istiyorsan yalnız git; çok gitmek istiyorsan birlikte git!" Afrika atasözünü tekrarladı. Şubat 2012'de; "Biz, ABD Afrika

¹⁰³ Buğra Sarı, *a.g.m.*, s. 95-119.

Komutanlığı olarak uzaklara gitmeyi hedefliyoruz. Kurumlararası temsilciler ve Afrikalı ortaklarımızla ABD'nin ulusal çıkarlarını artırmak ve Afrika'nın güvenlik menfaatlerini sağlamak için birlikte gitmeyi seçtik" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰⁴

Afrikalı hükümetler ve vatandaşlar, AFRICOM'un 2007 yılından itibaren yaptığı çeşitli faaliyetleriyle ilgili olarak, yeni Komutanlığın korktukları şey olmadığını, bunun yerine mevcut ABD-Afrika güvenlik iş birliğinin devamı ve bazen de genişletilmesi olduğunu ifade ettiler.¹⁰⁵ Sonuç olarak AFRICOM, zamanla Afrika'nın çeşitli hükümetleri ve askerî birimleri tarafından temkinli bir iyimserlikle karşılandı. AFRICOM'u Afrika'ya kaynak, eğitim ve destek sağlayan, kıtanın sorunlara yönelik olumlu bir gelişme olarak algılamaya başladılar.¹⁰⁶

General Ham'ın yukarıda belirtilen ifadesinde, Komutanlığın Afrika'daki güvenlik zorlukları ile uzun vadede tek başına askerî yöntemlerle mücadele edemeyeceğini, bunun yerine temelde Afrika'nın istikrarsızlığının altında yatan askerî olmayan nedenleri tespit etmek ve bunları gidermek için kurumlar arası, geniş ve kapsamlı bir strateji (bütünsel devlet yaklaşımı) geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

AFRICOM'un kuruluşunun jeostratejik sebeplerinden biri de petrol, gaz ve mineraller de dâhil olmak üzere Afrika'nın stratejik doğal kaynakları ve bir pazar olarak dünyada artan ekonomik önemidir. Komutanlığa yönelik eleştirenlerden bazıları ABD'nin enerji bağlamında Afrika'ya ilgisi üzerinde odaklanmaktadır. Soğuk Savaş'ın ardından petrolle ilgili mücadele, gelecekte ABD ve Çin arasında rekabetin

¹⁰⁴ Carter Ham, "2012 Posture Statement: Statement of General Carter Ham Before House Armed Services Committee", U.S. Africa Command, U.S. AFRICOM Public Affairs, Stuttgart, Germany, Mars 1, 2012, <https://www.africom.mil/media-room/article/8832/2012-posture-statement-statement-of-general-carter> (Erişim Tarihi: 14.10.2017).

¹⁰⁵ J.Peter Pham, "Africa in the 'New, New World'", *Atlantic Council*, July 19, 2012, http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/africa_new_new_world.pdf (Erişim Tarihi: 14.10.2017).

¹⁰⁶ Lauren Ploch, "African Command: U.S. Strategic Interest and the Role of the U.S. Military in Africa," Congressional Research Service, Washington DC, July 22, 2011.

konusu olma potansiyeline sahip “yeni bir petrol emperyalizmi” örneği olarak kavramlaştırılmıştır.¹⁰⁷

Hâlihazırda Afrika, ABD petrol ithalatının önemli bir kaynağıdır. AFRICOM’un kurulduğu 2007 yılına gelindiğinde, Angola ve Nijerya, ABD enerji ithalatının zaten önemli kaynaklarıydı. Öngörüler ABD’nin büyüyen enerji ihtiyacı kaynağı olarak Gine Körfezi’ni işaret etmektedir. Afrika petrollerinin doğrudan Atlas Okyanusu’ndaki deniz platformlarından yüklenerek ABD’nin doğu kıyılarına tankerlerle taşınması, stratejik olarak ABD için önemlidir. Çünkü ham petrolün sevkiyatı, Orta Doğu’dan yapılacak sevkiyata oranla daha güvenlidir. Dolayısıyla Gine Körfezi’ndeki ve diğer alanlarda deniz güvenliğinin artırılması ABD açısından büyük önem taşımaktadır.¹⁰⁸

Afrika uzmanı Dr. Peter Pham’a göre Obama yönetiminin amacı; ABD’nin Orta Doğu ve Venezuela’dan petrol ithalatının on yıl içinde bitirilmesidir. Oluşacak açık, neredeyse her yerde gözlemlenen düşüş eğilimlerinin aksine, kanıtlanmış petrol rezervlerinin on yıl içinde %40 artacağı tahmin edilen Afrika’dan ilave ithalat ile karşılanmasıdır.¹⁰⁹

2012 yılı itibarıyla Gine Körfezi küresel ticaret için sadece önemli bir nakliye güzergâhı değil, aynı zamanda ABD’nin petrol ithalatının %18’ini ve sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ithalatının %14’ünü karşılayan bir bölgesiydi. Afrika’dan gelen toplam petrol ithalatı, 2011 yılında toplam ithalatın %20’sini oluşturuyordu ve bu oranın 2015 yılına kadar ABD’nin toplam ithalatının %25’ine yükselmesi bekleniyordu.¹¹⁰

¹⁰⁷ Sam Raphael and Doug Stokes, “Globalizing West African Oil: US ‘Energy Security’ and the Global Economy”, *International Affairs*, 87:4, The Royal Institute of International Affairs, July 1, 2011, p. 904.

¹⁰⁸ Ed Blanche, “Africom’s Agenda Still Baffles Africa”, *New African*, No. 481, February 1, 2009, p. 46-47.

¹⁰⁹ J.Peter Pham, a.g.m., http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/africa_new_new_world.pdf (Erişim Tarihi: 22.10.2017).

¹¹⁰ U.S. Energy Information Administration, Petroleum & Other Liquids, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_net_dc_NUS-Z00_mbbldpd_m.htm (Erişim Tarihi: 28.02.2018).

Batı Afrika'da yakın zamanda Gana, Fildişi Sahili, Liberya, Sierra Leone, Sao Tome ve Principe'de yeni petrol ve gaz yatakları keşfedilmiştir. Çad'ın iç kesimindeki petrol, Gine Körfezi'nde Kamerun'da sonlanan boru hattı vasıtasıyla uluslararası pazara taşınmakta ve Nijer'in ve (potansiyel olarak) Orta Afrika Cumhuriyeti'nin iç kesimlerinde keşfedilen petrol de aynı şekilde küresel pazara ihraç edilebilecektir. Doğu Afrika'da ayrıca Kenya, Uganda, Tanzanya ve Mozambik'te yakın zamanda kıtanın küresel enerji güvenliği için artan önemine işaret eden petrol ve gaz keşifleri yapılmıştır. Tabii ki yeni bulunan bu kaynağın çoğu ABD'ye değil, üçüncü pazarlara ihraç edilecektir. Ancak ABD'li şirketler Afrika petrollerinin işletilmesine, doğal gaz aramasına, sondaj ve boru hattı inşasına ve işletmesine çeşitli sözleşmeler, mülkiyet ve üretim paylaşımı düzenlemeleri yoluyla yatırımcı ya da ortak olma şeklinde müdahil olma gayretlerini sürdürmektedir.

ABD'nin Afrika'dan petrol ithalatının artması, ABD'nin bu petrolü "ele geçirdiği" ya da AFRICOM'un bunu gerçekleştirmek için bir araç olduğu anlamına gelmemektedir. Aslında bu, ABD enerji özel sektöründeki şirketlerin menfaatleri ile ABD'nin Afrika'da güvenlik konusundaki iş birliği ve menfaatlerinin birleşmesidir. Bu iş birliğinin sürdürülmesindeki en önemli aktör olarak AFRICOM'un rolü, bölge ülkelerine güvenliği sağlamaları için verdiği eğitim, kurs vb. işbirlikleri, bütünsel devlet yaklaşımı kapsamında bünyesinde toplanan diğer devlet kurumlarının temsilcilerinin çalışmaları ve oluşturulan sinerji sonucu artmaya devam etmektedir.

Sonuç

İki kutuplu sistemin çöküşü, tüm ülkelerin dış politikalarının gözden geçirilmesini gerektirmiş, bununla birlikte, Sahraaltı Afrika bölgesi başta olmak üzere Afrika Kıtası, uzun bir süre incelemeye değer görülmemiştir. 2001 yılında 9/11 olayları sonrasında, 2002 yılındaki ABD Güvenlik Stratejisi'nin yayımlanması, 2007 ekonomik krizi ve aynı yıl AFRICOM'un kurulması ABD-Afrika ilişkilerinde yeni ve uluslararası ilişkiler literatürü açısından incelenmesi gereken bir dönemin başladığının göstergesi olmuştur.

2007 yılı sonrasında ABD'nin Afrika'daki öncelikli hedefi; enerji ulaşım güvenliğinin sağlanması, bu kapsamda Gine Körfezi, Afrika Boynuzu ve Sahel gibi bölgelerde güvenliği sağlamak ve terörist faaliyetleri engellemek olmuştur. Özellikle Doğu Afrika'da Afrika Boynuzu olarak bilinen bölge, ABD'nin güvenlik çıkarlarının odak noktasını oluşturmuş, bu bölgeye ilaveten ABD'nin enerji sağlama hedeflerinde önemli rol oynayan Batı Afrika önemini korumuştur. Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan ABD hegemonyasının korunmasının yolu, hem askerî olarak küresel güvenliğin hem de küresel ekonomik istikrarın ABD liderliğinde sağlanacağı şeklinde sunulmuştur. Realist paradigma kapsamında geliştirilen hegemonik istikrar teorisinin argümanları sıklıkla kullanılmıştır. 9/11 olayları öncesinde iç kamuoyunda eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konuları birincil önemde görülürken, 2001 sonrasında ABD'nin ihtiyaçları da değişmiş, ülke savunması, dış ilişkiler ve ulusal hedefler öncelikli konular olmuştur. Bu bağlamda Afrika, uluslararası politika ve güvenlik açısından ABD nezdinde önemli bir kıta olarak ön plana çıkmıştır.

2008 yılında küresel düzeyde yaşanan finansal kriz, dünya genelinde güçler arasındaki rekabeti şiddetlendirmiş, Afrika'nın sahip olduğu kaynaklar açısından çekiciliğini daha da artırmıştır. Diğer küresel aktörlerin de Afrika'ya bu dönemde artan ilgisi sebebiyle 2008 yılı sonrasında ABD'nin Afrika'daki faaliyetleri ulusal çıkarlarını gerçekleştirecek ve hegemonyasını sürdürecektarzdada özenle seçilmiş ve yönlendirilmiştir. ABD'nin dünyanın en güçlü devleti olduğundan, kendi değerlerini ve çıkarlarını yücelten ve bu değerlere dayalı bir uluslararası sistem oluşturmayı amaçlayan teşvik edici bir dış politika uygulamaya çalışmıştır. Kendi ihtiyaçlarına uygun bir sürece sahip ABD demokrasisi, 2000'li yıllarda değişmiş, Afrika kökenli Amerika vatandaşları siyasette ve yönetimde etkin olarak yer almaya başlamışlardır. Bu etki Afrika'ya yönelik ABD dış politikasında 2007 yılında AFRICOM'un kurulması ile net bir şekilde görülmeye başlanmış, ilk komutan olarak dört yıllığına Afrika kökenli Orgeneral William E. Ward atanmıştır.

ABD dışında diğer güçlerin Afrika'ya olan ilgisi ABD'yi tedirgin etmekte ve ABD politikalarını etkilemektedir. AFRICOM öncesinde

ABD'nin birçok kurumu ve sivil toplum örgütü birbirleriyle koordine edilmeden birçok program uygularken, koordinasyon eksikliği AFRICOM bünyesinde giderilmeye çalışılmış, ABD "Bütünsel Devlet Yaklaşımı" adı altında yeni bir kapsamlı yaklaşım konseptini hayata geçirmiştir. AFRICOM'un yapılandırılmasında artan sivil-asker (hibrit) iş birliğine dayalı müştereklik ihtiyacı veya kurumlar arası iş birliğine yönelik "Bütünsel Devlet Yaklaşımı" yeni bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bütünsel Devlet Yaklaşımı ABD dış politikasında önemli bir entelektüel değişimdir. Bu kavram ABD ulusal güvenlik/dış politikasında günümüz ihtiyaçlarına yönelik gelişmiş bir yönetim entegrasyonuna vurgu yapmaktadır. "Bütünsel Devlet Yaklaşımı" olarak adlandırılan bu süreç, AFRICOM bünyesinde teşkilatta ve karar alma süreçlerinde daha fazla sivilin görev almasını gerektirmiştir. Ayrıca, AFRICOM koordinesinde, ABD'nin Afrika'daki Büyükelçilikleri nezdinde "Ülke Timleri" adı altında teşkiller oluşturulmuş, ABD kapsamlı ve sivil karakterli bir müşterek dış politika uygulamıştır.

AFRICOM'un kurulması, Afrika'nın güvenlik zorlukları ve ABD'nin buradaki stratejik çıkarları hakkında ABD'li politika yapıcılarının algılarında bir gelişmeyi yansıtmaktadır. ABD'nin Afrika'ya ilgisinin temelinde, hegemonik statüsünü devam ettirmek yatmaktadır. Teröre karşı savaş ilan eden ABD'nin güvenlik açısından Afrika'da da beklentileri vardır. ABD Asya'daki kadar olmasa da Afrika'da ekonomik çıkarlara sahiptir ve Afrika ülkelerinin çoğu ABD'nin müttefiki olarak değerlendirilmektedir.

ABD 2011 yılı itibarıyla Uluslararası Gelişim Ajansı marifetiyle 47 Afrika ülkesine yönelik dış yardımda bulunmuştur. 2009 yılı sonrası yardımların sekizde biri (yaklaşık bir milyar dolar) insani yardım olarak gerçekleştirilmiştir. Afrika'ya yönelik ABD yardım politikası Afrika'nın özellikleri ve dinamikleri çerçevesinde şekillenmekle birlikte, yardımların hedef ülkelerde belli bir seviyede refah sağlaması, bununla birlikte ABD stratejik çıkarlarının gerçekleştirilmesinde bir vasıta olarak kullanılması amaçlanmaktadır.

ABD'nin Afrika ile ilgili algılarında yaşanan değişim, çıkarlarını etkilemiş, diğer bölgesel güçlerin Afrika'ya ilgisi ve çıkarların değişmesi ile birlikte Afrika çok değişkenli bir rekabet alanı olarak önemini

korumaya devam etmiştir. Geçmişten gelen ve Afrika ülkelerinin çoğunda mevcut olan kimliğe dayalı dış tehdit algılamalarının varlığı, karşılıklı olarak güven ortamının oluşmasının önündeki en büyük engel olmuştur. Sosyal İnşacı yaklaşımın argümanları bu noktada devreye girmekte, Afrika’da sömürgecilik döneminden kaynaklı Avrupa ön yargısı stratejik iletişim vasıtasıyla ABD lehine kullanılmak istenmekte, Afrika’nın ihtiyaçlarını gidermek için birlikte hareket edilmek istendiği ifade edilmekte, AFRICOM karargâhını Almanya’da bırakarak tepki çekmemeye çalışılmaktadır.

Her ne kadar Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmış olsalar da, Afrika ayakta kalmak için hala dış yardıma muhtaçtır. “Afrika sorunlarına Afrikalı çözümler” arayan Afrika Birliği, büyük oranda maddi kaynak yetersizliğinden kaynaklanan bir atalet içinde bulunmakta, kıtanın sorunlarına gerçekçi çözümler üretmekten uzak kalmaktadır. Afrika Birliği tarafından tanınan ECCAS, ECOWAS gibi bölgesel ekonomik birlikler Afrika’nın işsizlik, yolsuzluk ve güvenlik gibi yapısal sorunlarına çözüm getirememiştir. Örneğin güvenlik alanında Çad Gölü bölgesinde Afrika Birliğinin tesis ettiği Çok Uluslu Müşterek Görev kuvveti (MNJTF) veya Afrika Birliği Somali Kuvveti (AMISOM) gibi bölgesel askerî oluşumlar varlıklarının devamı için büyük oranda dış ülke/birliklerin yardımlarına muhtaçtır. ABD bu noktada askerî ve ekonomik kapasitesini kullanarak bu askerî oluşumları desteklemekte, ihtiyaç halinde kısa süreli olarak devreye soktuğu sert gücünü kullanarak hegemonyasını korumak istemektedir.

Yapısal sorunların neden olduğu açlık, mülteciler, işsizlik, ekonomik durgunluk gibi problemler, zaten zayıf olan Afrika ülkelerini daha da kötü duruma sokmaktadır. Sömürge döneminden kalma alışkanlıklarla eski sömürgecileriyle ile sağlıklı ilişkiler tesis edemeyen Afrika ülkeleri, her geçen gün sosyal, ekonomik ve askerî alanlarda ABD ve Çin’in artan etkisi altına girmektedir. Fransa’nın Frankofon ülkeler üzerindeki nüfuzu devam etmektedir. Çin’in ekonomik ve altyapı yatırımları karşısında kapasite artırımı yapan ve askerî alanda faaliyet gösteren ABD ise Libya, Somali ve Sahel/Batı Afrika (Mali) öncelikli olmak üzere kıtanın genelinde faaliyet göstermektedir.

İnsani yardıma ihtiyacı devam etmekle birlikte Afrika da değişmiş, Afrika'nın sömürgeci güçlere bağımlılığı eskisine nazaran daha da azalarak farklı alanlara kaymıştır. Kıtadaki siyasi, ekonomik ve savunma alanlarındaki entegrasyon modelleri, ülkelerin bilinçlenerek sinerji yaratmalarına neden olmuştur.

Summary

About 17 years from the disintegration of the Soviet Union to the 2008 Global Financial Crisis are called the rise period of globalization. This crisis, which started in the autumn of 2007 and was called the "Global Financial Crisis" in the first half of 2008, was the biggest crisis capitalism had ever seen after the 1929 Great Depression. Sub-Saharan Africa, which has no real economy to be affected by the crisis, started to attract the attention of the West with this crisis. By the 2000s, 9/11 terrorist attacks on the USA caused Africa to be on the agenda of the USA once again with the Middle East. The United States declared that the National Security Strategy Document, also known as the Bush Doctrine of 2002, will fight against international terrorism everywhere. One of the reasons why the US attention is focused on Africa is the fight against terrorism within the scope of the Al-Qaida type terrorist organizations operating in African countries and the 2002 National Security Strategy Document. Another point is that the oil reserves in Africa that are likely to be found attract the attention of the USA. The USA deems it necessary to realize the classical capitalist requirements in countries with oil reserves, such as ensuring political stability, transitioning to the market economy and establishing minimum democracy criteria.

US foreign policy towards Africa; it is influenced by its internal dynamics, international environment and the change of Africa. Prior to the 9/11 events, education, health and social security issues were of primary importance in the domestic public, after 2001, country defense, foreign relations and national targets became priority issues. In this context, Africa came to the fore as an important continent for the USA in terms of international politics and security. US foreign policy decision

making and implementation processes for Africa, which has different human and political characteristics than other continents, led to the establishment of a hybrid (civil-military) decision-making organization. Founded in 2007, AFRICOM is an example of this hybrid (civil-military) management process.

AFRICOM is commonly called “Geographic Combatant Command Plus (CCMD Plus)” because it has all the duties and responsibilities of a traditional geographic commander. In addition, relatively more staff from other US government agencies have been deployed within this command, including a civilian-military affairs deputy commander to perform a wider range of "soft power" tasks aimed at creating a stable security environment. The “whole of government approach” for the increasing need for commonality or inter-institutional cooperation is an important intellectual change in US foreign policy. This concept emphasizes an improved management integration in the US national security and foreign policy towards today’s needs.

The African Policy of the US has become synonymous with AFRICOM. The Ministry of Defense carries out a wide range of activities in Africa to ensure the US national interests. Operational activities include humanitarian aid, peacekeeping, anti-terrorism efforts, criminal sanctions, civil evacuation (NEOs) and maritime blocking operations (MIAs); but not limited to these. In addition to the traditional military operation, the US military is making efforts to increase the capacity of Africa’s military forces to act in their own countries and regions to ensure security and stability. Many of these initiatives, run by the U.S. Department of Defense, are part of foreign military aid programs "funding democracy principles, respect for human rights and the rule of law" financed by U.S. Department of State.

The interest of other powers outside of the USA to Africa is anxious and affects the US policies. Before AFRICOM, many institutions of the USA and non-governmental organizations implemented many programs without coordinating with each other, while the lack of coordination was tried to be eliminated with a new concept implemented under the name of “whole of government approach” within AFRICOM.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADEDEJİ, Adebayo, *Comprehending And Mastering African Conflicts: The Search For Sustainable Peace And Good Governance*, Zeb Books Ltd., London, 1999.
- BELL, Daniel, *The End Of Ideology: On The Exhaustion Of Political Ideas In The Fifties*, The Free Press Of Glencoe, Illinois, 1960.
- BROWN, David E. Et Al, *How China's Advance In Africa Is Underestimated And Africa's Potential Underappreciated*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle, Pa, September 2012.
- CLAPHAM, Christopher S., *Africa And The International System: The Politics Of State Survival*, Cambridge University Press, 1996.
- COX., Robert W., *Production, Power And World Order: Social Forces In The Making Of History*, New York, Columbia University Press, 1987.
- FUKUYAMA, Francis, *The End Of History And The Last Men*, Macmillan Inc., New York, 1992.
- O'HAGAN, Jacinta, *Conceptualizing The West In International Relations: From Spengler To Said*, Palgrave Macmillan, New York, 2002.
- PASTOR, Robert A., *Congress And The Politics Of U.S. Foreign Economic Policy, 1929-1976*, University Of California Press, 1980.
- SCHRAEDER, Peter J., *United States Foreign Policy Toward Africa: Incrementalism, Crisis, And Change*, Cambridge University Press, 1994.
- Senate Committee On Foreign Relations, *Economic Statecraft: Embracing Africa's Market Potential*, 112th Cong., 2d Sess., S. Hrg. 112-604, 2012.
- WENDT, Alexander, *Social Theory Of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Makaleler

- ARIEFF, Alexis Et Al, "Crs Report R41840 U.S. Foreign Assistance To Sub-Saharan Africa: The Fy2012 Request", *Crs Report For Congress*, Defense And Trade Division, May 20, 2011.
- ARSLAN, İbrahim, "Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi/Journal Of Administrative Sciences*, Cilt / Volume: 16, Sayı / N: 31, Ss. / Pp.: 125-142, 2018.
- AYBAR, Sedat, *Değişen Afrika, Yeni Paylaşım Savaşı Ve Türkiye'nin Stratejisi*, <https://www.dunyabulteni.net/afrika/degisen-afrika-yeni-paylasim-savasi-ve-turkiyenin-stratejisi-h457154.html> (Erişim Tarihi: 13.06.2020)
- AYBAR, Sedat, *Afrika'daki Terörün 'Kök'ü Dışarıda*, <http://panorama.khas.edu.tr/afrikadaki-terorun-koku-disarida-262> (Erişim Tarihi: 14.06.2020)
- BLANCHE, Ed, "Africom's Agenda Still Baffles Africa", *New African*, No. 481, February 1, 2009.
- BOUTROS-GHALİ, Boutros, "The Marginalization Of Africa", *Mediterranean Quarterly*, 1996. Craddock, Bantz John, "Statement Of Reappointment To Be General And To Be Commander, U.S. European Command", Nominations Before The Senate Armed Services Committee, Second Session, 109th Congress, September 19, 2006,

- <https://www.gpo.gov/Fdsys/Pkg/Chrg-109shrg36311/Pdf/Chrg-109shrg36311.Pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).
- BROWN, David E., "Africom At 5 Years: The Maturation Of A New U.S. Combatant Command", The U.S. Africa Command (Africom), Us Army War College Strategic Studies Institute, U.S. Department Of Defense, Carlisle, Pa, 2013.
- DAGNE, Ted "Crs Report R133591 Africa: U.S. Foreign Assistance Issues", *Crs Report For Congress*, Congressional Research Service, September 15, 2011, <https://fas.org/Sgp/Crs/Row/R133591.Pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).
- FOX, William T. And Fox, Anetta Eaker, "The Teaching Of International Relations İn The United States", *World Politics*, Cambridge University Press, Vol. 13, No.3, 1961, <http://www.jstor.org/Stable/2009479> (Erişim Tarihi: 19.05.2016).
- HENRY, Christopher Ryan, "Africom", Advisory Committee On Voluntary Foreign Aid Public Meeting, May 23, 2007, https://www.usaid.gov/Sites/Default/Files/Documents/1868/052307_Fullreport.Pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).
- HOPF, Ted, "The Promise Of Constructivism İn International Relations Theory", *International Security*, Vol.23, No.1, July 1, 1998.
- KARAGÜL Soner, Arslan İbrahim, "Afrika'da Barış ve Güvenliğin İnşasında Kıtasal Yaklaşım: Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisi", *Güvenlik Stratejileri*, Yıl: 10, Sayı: 19.
- KARSHENAS, Messoud, "Agriculture And Economic Development İn Sub-Saharan Africa And Asia", *Cambridge Journal Of Economics*, Volume 25, Issue 3, 1 May 2001, Pp 315-342. Doi: 10.1093/Cje/25.3.315
- MCFATE, Sean, "Us Africa Command: Next Step Or Next Stumble", *African Affairs*, December 24, 2007.
- MCMAHON, Edward R., "The Impact Of U.S. Democracy And Governance Assistance İn Africa: Benin Case Study", Center On Democratic Performance Department Of Political Science, Binghamton University, New York, 2002.
- MİLES, Donna "Africom's Makeup Promotes 'Whole-Of-Government' Approaches," *American Forces Press Service*, July 2, 2012 (Erişim Tarihi: 14.08.2017).
- NJİNİ, Felix, "Africa: Final Conquest For Pentagon's Global Military Sphere Of Influence", *Global Research*, September 06, 2011, <https://www.globalresearch.ca/Africa-Final-Conquest-For-Pentagon-S-Global-Military-Sphere-Of-Influence/26411> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).
- ORTİZ, Milady, "U.S. Africa Command: A New Way Of Thinking", *National Security Watch*, March 13, 2008.
- "Pentagon: Africom Won't Boost U.S. Troop Presence On The Continent", *Inside The Army*, February 12, 2007.
- PHAM, J.Peter, "Africa İn The 'New, New World'", Atlantic Council, July 19, 2012, http://www.atlanticcouncil.org/Images/Publications/Africa_New_New_World.Pdf (Erişim Tarihi: 14.10.2017).
- PLOCH, Lauren "A More Active American Approach To Addressing African Security Challenges?", *Us Africa Command*, 2009, http://library.fes.de/Pdf-Files/İpg/İpg-2009-1/06_A_Ploch_Us.Pdf, (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

PLOCH, Lauren, "African Command: U.S. Strategic Interest And The Role Of The U.S. Military In Africa," Washington, Dc: Congressional Research Service, July 22, 2011.

PUTNAM, Robert D., "Diplomacy And Domestic Politics: The Logic Of Two-Level Games", *International Organization*, Vol.:42, No.: 3, 1988, http://isites.harvard.edu/Fs/Docs/Icb.Topic1188138.Files/Week%205/Putnam_1988.Pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2017).

RAPHAEL, Sam And Stokes, Doug, "Globalizing West African Oil: Us 'Energy Security' And The Global Economy", *International Affairs*, 87:4, The Royal Institute Of International Affairs, July 1, 2011.

ROTBERG, Robert I., "Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes And Indicators", *State Failure And State Weakness In A Time Of Terror*, Brooking Institution Press, 2003, P.1-2.

RUGGIE, John Gerard, "What Makes The World Hang Together? Neo-Utilitarianism And The Social Constructivist Challenge", *International Organization*, 52/4, Pp 855-885.

SARI, Buğra, "Amerikan Ulusal Çıkarları Ve Afrika", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012.

VAN DE WALLE, Nicolas, "Us Policy Towards Africa: The Bush Legacy And The Obama Administration", *African Affairs*, Vol.109, No.434, 2009.

VOLMAN, Daniel, "Obama, Africom, And U.S. Military Policy Toward Africa", *Pas Working Paper Number 14*, Ed. David Schoenbrun, Program Of African Studies, Northwestern University, Evanston, 2009, <https://www.africanstudies.northwestern.edu/Docs/Publications-Research/Working-Papers/Volman-Obama-Africom.Pdf> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

WALD, Charles, , U.S. European Command, "Climate Change: National Security Threats", Senate Foreign Relations Committee Member, Military Advisory Board, First Session, 110th Congress, May 9, 2007, <https://www.gpo.gov/Fdsys/Pkg/Chrg-110shrg42725/Html/Chrg-110shrg42725.Htm> (Erişim Tarihi: 21.05.2017).

WALD, Charles, "The Phase Zero Campaign", *Joint Force Quarterly*, Issue 43, 4th Quarter 2006, <http://www.dtic.mil/Get-Tr-Doc/Pdf?Ad=Ada522176> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

WALT, Stephan M., "Uluslararası İlişkiler: Bir Dünya Binbir Kuram", Çev. Başak Çalı, *Bilginin Ufukları*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1998.

WENDT, Alexander, "Anarchy Is What States Make Of It: The Social Construction Of Power Politics", *International Organization*, Vol. 46, No. 2, 1992, <http://www.jstor.org/Stable/2706858> (Erişim Tarihi: 20.03.2016).

WENDT, Alexander, "Collective Identity Formation And The International State", *The American Political Review*, American Political Science Association, Vol.88, No.2, 1994, <http://www.jstor.org/Stable/2944711> (Erişim Tarihi: 26.06.2016).

Raporlar

AYBAR, Sedat, Türkiye-Afrika İlişkilerinde Yeni Aşama, Analiz, 25.11.2016, <https://www.aa.com.tr/Tr/Analiz-Haber/Turkiye-Afrika-İlişkilerinde-Yeni-Asama/693041> (Erişim Tarihi: 13.06.2020)

Gao Report: Gao-09-181, "Gao Defense Management Actions Needed To Address Stakeholder Concerns, Improve Interagency Collaboration, And Determine Full Costs Associated With The U.S. Africa Command", United States Government Accountability

Office, February 2009, <http://www.africom.mil/Doc/9187/Gao-Report-Issues-Related-To-U.S.-Africa-Command> (Erişim Tarihi:14.08.2017).

GRİMMETT, Richard F., “Crs Report R41539, U.S. Arms Sales: Agreements With And Deliveries To Major Clients, 2002-2009”, Congressional Research Service, December 20, 2010, <https://www.hsdl.org/?View&Did=12004> (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

HAM, Carter, “2012 Posture Statement: Statement Of General Carter Ham Before House Armed Services Committee”, U.S. Africa Command, U.S. Africom Public Affairs, Stuttgart, Germany, Mars 1, 2012, <https://www.africom.mil/Media-Room/Article/8832/2012-Posture-Statement-Statement-Of-General-Carter> (Erişim Tarihi: 14.10.2017).

“Quadrennial Defense Review Report”, U.S. Department Of Defense, 1 February 2010.

“The Fiscal Year Defense Budget Request FY 2011”, Office of the under Secretary of Defense (Comptroller), U.S. Department of Defense, February 2010, http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2011/FY2011_Budget_Request_Overview_Book.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

World Population Prospects 2019, Data Booklet, p.13. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_DataBooklet.pdf (Erişim Tarihi: 11.06.2020).

İnternet Kaynakları

Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://africacenter.org/> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Café Pan-Afrika, “AFRICOM and the Recolonisation of Africa”, Modern Ghana, 25 October 2012, <https://www.modernghana.com/news/426168/1/africom-and-the-recolonisation-of-africa.html> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Department of State, <http://www.state.gov/t/pm/rls/rpt/fmtrpt> (Erişim Tarihi: 27.02.2018).

DOD Office of International Security Affairs, “United States Security Strategy for Sub-Saharan Africa”, August 1995, <http://oai.dtic.mil/oai/oai?verb=getRecord&metadataPrefix=html&identifier=ADA297401> (Erişim Tarihi: 02.06.2017).

Ernst and Young’s attractiveness survey, “Building bridges: Africa”, 2012, p. 16, 30, <http://www.apo-mail.org/EY%202012%20Africa%20Attractiveness.pdf> (Erişim Tarihi: 06.08.2017).

“Force Structure: Preliminary Observations on the Progress and Challenges Associated with Establishing the U.S. Africa Command”, GAO-08-947T, Government Accountability Office, July 15, 2008, <http://www.gao.gov/assets/130/120611.pdf> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).

Joint Publication 3-08, Interorganizational Cooperation, Joint Chiefs of Staff, US, 12 October 2016, https://fas.org/irp/doddir/dod/jp3_08.pdf (Erişim Tarihi:16.08.2017).

La commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées, “La présence de la France dans une Afrique convoitée”, SÉNAT, Rapport d’information, N° 104, Session Ordinaire de 2013-2014, 29 Octobre 2013, <https://www.senat.fr/rap/r13-104/r13-1041.pdf> (Erişim Tarihi: 22.07.2017).

“Military Support for Stability, Security, Transition, and Reconstruction (SSTR) Operations”, DOD Directive 3000.05, November 28, 2005, https://fas.org/irp/doddir/dod/d3000_05.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

National Security Strategy Archive, “The National Security Strategy of the United States”, 17 September 2002, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

2005-2015 Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin
Sahraaltı Afrika Politikası ve Afrika Komutanlığı (AFRICOM)

National Security Strategy Archive, "The National Security Strategy of the United States", 16 March 2006, <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2006/> (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Nye, Joseph, "Soft Power And Obama's Grand Strategy", Speech On Foreign Policy At The Sanford School, The Chronicle, Duke University, March 24, 2010, <http://www.dukechronicle.com/article/2010/03/Nye-Argues-Smart-Soft-Power> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

Rodham, Hillary, "Clinton's Visits", Office Of The Historian, Department Of State, <https://history.state.gov/DepartmentHistory/Travels/Secretary/Clinton-Hillary-Rodham> (Erişim Tarihi: 18.08.2017).

The National Security Strategy Of The United States, "Overview Of America's International Strategy", September 2002, [Http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/](http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/) (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

The White House, "U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa", Washington Dc, June 14, 2012, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/africa_strategy_2.pdf (Erişim Tarihi: 19.08.2017).

Unified Combatant Commands, U.S. Department Of Defense, <https://www.defense.gov/> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

United Nations Department Of Economic And Social Affairs, Population Division (2013), "World Population Prospects: The 2012 Revision, Highlights And Advance Tables", http://esa.un.org/Wpp/Documentation/Pdf/Wpp2012_Highlights.Pdf (Erişim Tarihi: 07.05.2015).

U.S. Department Of State, Office Of The Historian, "A Guide To The United States' History Of Recognition, Diplomatic, And Consular Relations, By Country, Since 1776: Liberia", <https://history.state.gov/Countries/Liberia> (Erişim Tarihi: 09.01. 2016).

U.S. Energy Information Administration, Petroleum & Other Liquids, https://www.eia.gov/Dnav/Pet/Pet_Move_Neti_Dc_Nus-Z00_Mbblpd_M.Htm (Erişim Tarihi: 28.02.2018).

Ward, William "The House Appropriations Committee At A Hearing On The U.S. Africa Command", March 19, 2009, <http://www.africom.mil/Media-Room/Transcript/6558/Transcript-Ward-Testifies-To-House-Appropriations-> (Erişim Tarihi: 23.04.2017).

517

Güvenlik
Stratejileri

Cilt: 16

Sayı: 35